



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Francisci De Oviedo Madritani, Societatis Iesv,
Theologiæ Professoris, Cursus Philosophicus**

**Oviedo, Francisco de
Lvgdvni, M.DC.LI.**

Controversia II. De Proœmialibus Logicæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95503](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95503)

conditionibus positis, distinguetur sufficienter ars liberalis à prudentia, quod intendere videtur Aristoteles cap. 4. citato, quem in hunc sensum interpretantur Valentinus 1.2. disp. 9. quæst. 3. Punct. 1.

13 Secundum hanc interpretationem dicendum est Aristotelem intellexisse nomine factionis quamcumque operationem suæ immanentem, siue transluentem distinctam ab operationibus ipsius appetitus, ita ut dependeat à voluntate, & appetitu quoad imperium, & non quoad efficientiam, sed ab alia potentia physice elicatur. Differt autem Ars à Prudentia, quia ars in actione seu in factione non attendit rectitudinem operantis, sed tantum ipsius operis, ita ut si opus sit iuxta artis præcepta, etiam si turpiter efficiatur ab operante propter finistram intentionem à qua imperatur opus artificiosum, habeat totam rectitudinem, quam exposcit ars. Prudentia verò versatur circa ipsas operationes immanentes, quatenus recte sunt moraliter, & recte ab homine exercentur, & ex honesta intentione procedunt, ita ut nunquam opus, quod peccaminosè sit quantumvis sit iuxta præscripta cuiusvis artis, seu scientiæ, possit dici factum iuxta veram prudentiam, cuius est ita voluntatem gubernare, ut ab illa peccatum omne remoueat.

14 Secundum hanc acceptionem ad hoc membrum reuocantur omnes scientiæ practiciæ, quæ sunt habitus cum ratione factiui, etiam si versentur circa operationes intellectus, sicuti Logica, & ob hanc rationem huiusmodi scientiæ excludit Philosophus 1. Poster. tex. 5. aliis 7. & 2. Metaphys. tex. 3. à vera ratione scientiæ, ubi tantum scientiam purè speculatiuam, scientiam simpliciter appellauit, quam definiuit 6. Ethic. cap. 3. Hoc sibi volebat Aristoteles 6. Ethic. cap. 4. docens scientiam esse circa ea, quorum principium non est in nobis, hoc est quæ à nobis non sunt, seu quæ non considerantur, quatenus à nobis fieri possunt, seu ad hoc ut à nobis fiant, sed in ipsis rebus; hoc est, quorum principia contemplantur ex parte ipsius obiecti scientiæ, & nobis non insunt; Ars verò dicitur esse circa ea, quorum principium est in nobis ipsis, id est circa quæ nos ipsi artis ope facere possumus.

15 Ex hoc fit iuxta mentem Aristotelis scientiam non distinguere ab Arte ex eo, quod scientia aliquid de suo obiecto demonstret, & ars nihil de illo demonstret; quia etsi verum sit omnem scientiam plura de suo obiecto demonstrare, & nonnullas artes nullam omnem demonstrationem, tamen non est contra rationem artis plura de suis obiectis demonstrare; scientiæ enim practiciæ plura demonstrant de suis obiectis, & secundum acceptionem, qua hic videtur Aristoteles, scientiæ non sunt, sed artes. Distinguntur ergo scientiæ, & ars ex eo, quod ars versetur circa operationes distinctas à voluntate quatenus à nobis fieri possunt; & scientia versetur demonstratiuè circa illa, quæ à nobis fieri nequeunt. Ex quo fit, ut optimè docuit Aristoteles Met. tex. 3. scientiam per se afferre causas sui obiecti, quia illius est rem per causam ostendere, artem verò (sub qua scientiæ practiciæ continentur) per accidens causas adducere, quia ad artem, & ad omnem habitum practicum tantum spectat dare modum, & regulam operis faciendi, & illud etiam facere, quando fieri debet, quod si causas afferat, has non adducit præcisè ut res per causas melius innotescat, sed ut causis cognitis facilius res fieri possit.

16 Ex his concluditur habitum, virtutem, quem intendebat Aristoteles dividere, in hæc quinque membra adæquate secari, quia omnis habitus aut est speculatiuus, aut practicus: si speculatiuus aut est habitus, quo intellectus bene disponitur circa principia vniuersalissima, aut circa principia seu conclusiones alicuius peculiaris scientiæ. Si circa principia vniuersalissima, erit intellectus. Si circa principia alicuius scientiæ, aut circa principia omnium perfectissimæ, vel non omnium perfectissimæ. Si circa principia omnium perfectissimæ, erit sapientia, quatenus conuenit cum aliis in hoc, quod est versari circa principia peculiaris scientiæ, erit scientia. Si versetur circa principia scientiæ non omnium perfectissimæ, erit scientia, & non sapientia. Si habitus sit practicus, aut erit actiuius, aut factiuius. Si actiuius, erit prudentia: si factiuius, erit ars.

17 Nota vltimò quod licet in præsentī nomine scientiæ Aristoteles scientias practicas non comprehendat, quia non quamcumque cognitionem demonstratiuam scientiæ.

Plane, de Quiedo, Philosoph. Tom. 1.

tiam appellauit, iam tamen frequenter Philosophi scientias practicas, scientias simpliciter dicunt, & omnem cognitionem demonstratiuam, scientiam appellat, in quo ab Aristotele non recedunt, qui 6. Met. 1. inter scientias intellectuales annumerat Philosophiam moralem, & artes, non quia omnis ars sit scientia, sed quia ratio scientiæ cum ratione artis non opponitur. Quod si Aristoteles in præsentī scientiam, & artem distinxit tanquam membra in se opposita, ideo fuit, quia nomine scientiæ non scientiam secundum totam suam latitudinem desumpsit, sed contractam ad rationem scientiæ perfectissimæ, quæ est scientia purè speculatiua. Quod si velis defendere scientias practicas ex eo præcisè quod sunt practiciæ, etsi demonstratiuè circa suum obiectum procedant, absolute scientias non esse dicendas, quæstio erit pura de nomine, conueniensque in obiecto & in modo tendendi circa tale obiectum his scientiis assignando, & tantum in nomine illis imponendo dissenties.



CONTROVERSIA II.

De Proemialibus Logiciæ.

PUNCTVM PRIMVM.

De obiecto Logiciæ.

§. I.

Pramittuntur quedam.

CONSTANS est omnium sententia Logicam agere de modo sciendi, hoc est de sciendi instrumento, quod forsitan tantum est demonstratio, quia hac solum scire dicimus, nihilominus Logica non tantum agit de demonstratione, sed etiam de oratione, propositione, diuisione, definitione, argumentatione, & syllogismo in communi; & de omnibus illius speciebus, quia hæc omnia, vel partes sunt modi sciendi, sciendique instrumenta, vel eorum notitia requiritur ad cognitionem demonstrationis, quapropter à multis demonstratio obiectum dicitur attributionis, reliqua verò obiecta attributi, de quo postea.

In hoc sciendi modo quatenus continet hæc omnia inueniuntur in primis conceptus formales, actus videlicet intellectus, in quibus formaliter consistit sciendi instrumentum definitio, propositio, argumentatio, &c. quia nullo alio modo fiunt hæc instrumenta, quam formando hos conceptus, hoc vel illo modo inter se ordinatos, quos postea voce manifestamus, & aliis mediis his vocibus proponimus interna sciendi instrumenta à nobis facta, definitionem, & argumentationem, &c. quibus correspondēt voces externæ tanquam conceptibus, loco quorum substituantur. Conceptus isti, seu hæc sciendi instrumenta habent obiecta in quæ feruntur, & quæ representantur, seu cognoscuntur, per cognitiones illas, in quibus consistit formalis definitio, propositio, & argumentatio, &c. quia omnis cognitio alicuius obiecti siue realis, siue ficti est cognitio. Ex his orta fuit diuisio modi sciendi in formalem, in obiectiuum, & vocalem. Modus sciendi formalis dicit conceptus illos internos, ex vi quorum rem definitio, affirmo, infero in syllogismo probabili & demonstratiuo, qui dicuntur instrumenta sciendi formalia, quia tanquam propriæ formæ inhaerent intellectui: talis est conceptus respondens his vocibus *animal rationale*, in quo consistit clara, & definitiua cognitio, seu definitio hominis, & sic de aliis huiusmodi conceptibus. Modus sciendi obiectiuus sunt obiecta significata per modum sciendi formalem, quæ representantur per cognitiones, in quibus consistunt formalis definitio, propositio, & argumentatio. Modus sciendi vocalis dicit voces respondentes conceptibus, in quibus consistit modus sciendi formalis, v. g. voces istæ *animal rationale*, quæ dicuntur vocalis definitio, quia substituantur loco definitionis formalis, seu conceptus, quo hominem quidditatiuè, & definitiue cognosco. Ex his quæstio suborta, an obiectum Logiciæ sit modus

sciendi formalis, an obiectivus, an etiam se extendat ad modum sciendi vocalem?

3 Oportet etiam advertere quaestionem non esse an Logica agat de conceptibus formalibus, in quibus consistunt sciendi instrumenta, secundum rationem communem cognitionis, seu actionis vitalis, & spiritualis; sub his enim formalitatibus ad libros de anima spectant, sed tota difficultas est an Logica agat de conceptibus formalibus secundum specialem rationem instrumentorum sciendi, videlicet quatenus sunt formalis definitio, divisio, & argumentatio, &c.

4 Statuendum est etiam non ita posse agi de conceptibus formalibus, quin aliquo modo agatur de obiectivis, quia cum ad hos illi referantur, non possunt cognosci, quin indirecte & in obliquo illorum obiecta cognoscantur, quae conceptus obiectivi dicuntur. Ex his fit auctores asserentes Logicam tantum agere de conceptibus formalibus, negare non posse aliquo modo obiectivos attingere, quia tantum potest esse quaestio an conceptus obiectivi primò, & per se attingantur, ita ut sint obiectum Logicae primarium, an tantum secundariò, & in obliquo ratione formalium, quod tantum possunt affirmare, qui asserunt Logicam tantum agere de conceptibus formalibus.

5 Eadem imò potiori ratione dicendum est illos, qui asserunt Logicam tantum agere primariò de conceptibus obiectivis, negare non posse agere de conceptibus formalibus, per quos entia illa, quae per formales cognoscuntur dicuntur obiecta. Ratio est perspicua, quia Logica non agit de obiectis cognitis praecise secundum suam entitatem, cum enim agit de natura generica, & specifica, non agit de natura animalis, & hominis quae genus & species denominantur, sed de illis quatenus subiiciuntur his denominationibus, neque de obiecto definito, aut demonstrato secundum se, sed quatenus subest definitioni, aut demonstrationi, aliàs Logica ageret de omni ente secundum se sumpto, cum nullum sit ens, quod non sit obiectum modi sciendi formalis. Addit bene Ariaga disp. 2. sect. 2. subsect. 2. non posse agi de rebus obiectis, ut subsunt conceptibus formalibus, seu de obiectis ut formaliter sunt obiecta, quin agatur de ipsis conceptibus formalibus, per quos illa, quae cognoscuntur, constituuntur formaliter obiecta, & per quos formaliter dicuntur conceptus obiectivi subesse formalibus, sicuti non potest agi de obiecto ut albo, quin agatur de albedine, per quam constituitur formaliter album, quia ratione postea probabo conceptus formales, seu modum sciendi formalem necessariò pertinere ad obiectum formale Logicae.

S. II.

Voces non sunt obiectum Logicae.

6 Non potest in quaestionem vocari an voces secundum se cadant sub Logicae obiectum, sed tantum tractanda est difficultas de vocibus, quatenus in syllogismo, & in aliis sciendi instrumentis, constituuntur, & ordinantur.

7 Multi referunt pro scientia affirmatiua Nominales asserentes Logicam tantum agere de vocibus, ac proinde has esse obiectum adequatum Logicae; illos tamen ab hac impostura defendit Hurradus disp. 1. sect. 3. subsect. 1. qui hac voce *nomen* utebantur ad significandum conceptum illi respondentem, sicuti enim nomina loco conceptuum substituuntur, sic nominibus utebantur loco conceptuum, & illa quae de conceptibus significare volebant, de nominibus praedicabant, quod in causa fuit ut vulgò *Nominales* appellarentur, in cuius nominis ignominiam illorum gloria praevaleuit, quae ex doctissimis viris in nomen ipsum aliàs non decorum, iam ad illos contractum redundavit, & magno scholae plausu *Nominalium* hodie nomen recipitur.

8 Alij sunt, qui vulgi errore suffulti pro se referunt Nominales, asserunt voces esse obiectum inadequatum Logicae.

9 Alij acuti recentes tenent voces esse obiectum materiale Logicae, quia participant artificium modi sciendi derivatum ex conceptibus formalibus; sicut actus externus prudentiae participat ratione virtutis derivatum ab actu interno.

10 Dicendum est cum communi Doctum sententia, quos refert, & sequitur P. Suarez disp. 1. Metaphys. sect. 4. n. 27. voces nullatenus ad Logicum spectare, neque aliquam rationem obiecti Logicae habere, quod sic probabo. Significatio & congruentia vocum non spectant ad Logicum, sed ad Grammaticum, cuius est nominibus uti significantibus id quod intendimus, & congruenter nomina seu voces componere, quibus utitur. Ornatus earumdem vocum non pertinet ad Logicum sed ad Rhethorem. Sed in nominibus seu vocibus praeter significationem, congruentiam, & ornatum nihil reperitur: ergo nihil est in vocibus, de quo agat Logicus.

11 Dices in syllogismo vocali reperiri ordinem, quo prius ponitur maior, deinde minor, & posterius consequentia; & in propositione inveniri signum, ita collocatum ut afficiat hunc terminum & non illum, quae omnia ad Logicum spectant. Respondeo, huiusmodi collocationem non spectare ad Logicum, sed ad Grammaticum; quod probabo, & non solum dissolvo argumentum, sed meam conclusionem confirmo. Ad Grammaticum spectat uti vocibus significantibus res eo modo, quo à nobis concipiuntur, & illas adducere, ita ut supposita liberè hominum impositione substitui dicantur loco conceptuum, quos exprimere intendimus: ergo ad Grammaticum spectat tali modo ordinare voces ut propositio constitatur affirmatiua, & ut signum hunc terminum afficiat, & ut haec propositio vocalis substituat loco huius mentalis, quae dicitur maior; & illa vocalis propositio loco illius, quae dicitur minor; & alia vocalis propositio loco mentalis, quae consequentia dicitur, alioquin res non significarentur vocibus eo modo, quo concipiuntur, neque voces substituerentur loco conceptuum: ergo ad Grammaticum spectat totum artificium syllogisticum, quod potest reperiri in vocibus, si in his aliquid reperitur. Probo antecedens: voces inuenta sunt ad significandos nostros conceptus, & cum quis lingua Latina instituitur, id intenditur, ut ille vocibus Latinis uti sciat, ita ut illis suos exprimat conceptus, & similibus vocibus ab aliis explicatos percipiat: ergo ad artem cuiuscumque linguae, seu ad Grammaticam illius pertinet uti vocibus eo modo, quo res exprimuntur, ea ratione, quae concipiuntur, & quo nostri interni conceptus panduntur. Consequentiam prioris enthymematis probabo. In syllogismo vocali tantum requiritur ille verborum ordo, ex vi cuius sufficienter exprimitur mentalis syllogismus, seu explicantur conceptus formales in quibus consistit syllogismus mentalis: ergo si ordo requisitus ad hanc expressionem mentalis syllogismi pertinet ad Grammaticum, ut iam probavi, nullus est ordo in syllogismo vocali, qui ad Logicum pertineat.

12 Obiicies primò: Logica est ignoti manifestatiua. Sed voces manifestant ea, quae sunt ignota: ergo voces pertinent ad Logicam. Respondeo voces manifestare Grammaticaliter non Logicè, Logica enim per expressiores conceptus manifestat nobis obiecta illa, quae confusè cognoscebamus; voces verò non ipsi proferenti aliquid manifestant, sed tantum audienti ea, quae per Logicam vel aliunde proferens didicit. Sic de vocali definitione dicendum est explicare rei naturam Grammaticaliter, & in ordine ad audientem, qui illi exterius manifestat conceptus proferentis, per quos natura definiti Logicè explicatur, & haec explicatio, seu definitio interna ad Logicam spectat, & non illa externa vocalis.

13 Obiicies secundo: Ad Logicum spectat contemplari syllogismum vocalem: ergo voces pertinent ad Logicam. Probo antecedens: Grammaticus non potest cognoscere an syllogismus vocalis rectè, vel malè sit constructus: ergo haec contemplatio ad Logicum pertinet. Respondeo omnia, quae pertinent ad voces rectè geri, si respondeant conceptibus, cuius sunt signa, quod ad Grammaticum pertinet, neque de illis aliquid aliud contemplandum est. In vocibus enim non spectanda est forma syllogistica, sed significatio conceptuum, quod si hi formam syllogisticam habeant, hanc voces representant, & homo instructus simul Logicè & Grammaticè, per Logicam speculabitur conceptus internos, quos postquam noverit, per Grammaticam tantum cognoscet, an voces formae syllogisticae respondeant, quod est habere totam figuram syllogisticam, quae in illis potest reperiri. Quod si purus Grammaticus id praestare nequit, ideo est quia non cognoscit an conceptus illi, quibus voces respondeant, habeant in se figuram syllogisticam.

sylogisticam, & ita postquam nouit voces conceptibus his respondere, dubius manet, an respondeant conceptibus habentibus formam syllogisticam, & an habeant formam syllogisticam, quæ in ipsis potest exposci, quod est idem; sicuti pictor postquam nouit imaginem, referre hanc figuram, ignarus erit, an referat figuram leonis vel ursi, si aliunde non nouit, an hæc figura sit leonina vel ursina, quod arte pictoria comparare non poterit.

14 Obiectis tertio: Terminus distinguitur in terminum mentalem, & vocalem; ergo Logica agit de termino vocali: ergo de vocibus: ergo voces sunt obiectum Logicae. Respondeo eodem modo posse probari scripturam esse obiectum Logicae, quia similiter diuidimus terminum in mentalem, vocalem, & scriptum, quapropter assero diuisionem illam esse nimis impropriam, & analogam; sicuti diuisio quæ solem hominem diuidere in hominem uiuum, & hominem pictum.

15 Ad exemplum recentiorum quod adduximus de actu externo prudentiæ, qui simul cum interno ad virtutem prudentiæ pertinet. Respondeo talem actum externum pertinere ad virtutem prudentiæ, quia est effectus actus interni prudentiæ, à quo imperatus procedit, syllogismus uero vocalis non est effectus syllogismi interni mentalis, neque ab hoc imperatur seu dirigitur, sed tantum procedit directus regulis Grammaticæ, quarum directione ita disponuntur voces, ut respondeant conceptibus, in quibus interius syllogismus consistit, quem voces respiciunt non tanquam principium dirigens, aut imperans, sed tanquam obiectum, quod significat, seu loco cuius subiacentur.

16 Adduci etiam solet S. Thomas opuscul. 9. quæst. 1. & initio libri Periherm. pro sententia asserente voces esse obiectum Logicae, intelligendus uero est Angelicus Doctor de vocibus pro conceptibus subrogatis, sicut Aristoteles saepe loquitur, & Porphyrius, qui librum prædicabilem, librum quinque uocum appellat.

§. III.

Assignatur obiectum materiale Logicae.

17 Dicendum est cum Patre Suario 1. Metaphys. dist. 1. sect. 4. & tract. 2. disp. 36. in initio, Patre Foul. tract. 2. Metaphys. cap. 3. quæst. 1. sect. 5. Hurt. disp. 1. sect. 5. subsect. 2. Arriag. disp. 2. sect. 1. subsect. 2. conceptus formales esse obiectum materiale Logicae, quod sic probatur. Dialectica seu Logica est ars præscribens regulas disputandi ut omnes fateantur, & docuit Aristoteles 1. Rhetor. ad Theodectem cap. 1. & 2. ubi docet munus Dialecticæ esse disputare, & 1. Periherm. cap. 1. ubi docet sciri oportere à Dialectico, quid sit affirmatio, & negatio, & S. August. 17. contra Cresconium cap. 18. dicit quid aliud est Dialectica, quam perita disputandi, & docuit Arist. & cap. 14. A disputatione Dialectica nomen accipit, ita Græcè Dialecticus multo uisitatior, & tolerabilior ratione dicitur disputator, quod si uisus admitteret Latine Dialectica, disputatoria diceretur: ergo ex mente Aristotelis, & Augustini Dialectica agit de affirmatione, negatione, & disputatione, sed affirmatio, negatio & disputatio sunt conceptus formales mentis: ergo agit de conceptibus formalibus. Confirmatur & declaratur eadem ratio: Logica agit de definitione, propositione, & argumentatione: sed definitio, propositio, & argumentatio important conceptus formales: ergo agit de conceptibus formalibus. Probo minorem: Conceptus, quem ego formo respondentem his uocibus animal rationale, recte explicat naturam hominis: ergo est definitio hominis: ergo definitio importat conceptum formalem, & sic de propositione & syllogismo, & reliquis sciendi instrumentis philosophandum: conceptus formales sunt sciendi instrumenta: ergo Logica, quæ agit de sciendi instrumentis, agit de conceptibus formalibus.

18 Vidi recentiores asserentes Logicam versari circa intellectus operationes tanquam circa finem, non tanquam circa obiectum immediatum, sicut ars frænefactoria habet pro fine equestrum, & pro obiecto fræni constructionem; sic Logicam habere dicunt pro fine conceptus formales dirigendos, & pro obiecto conceptus obiectiuos. Contra: Logica immediatius agit circa conceptus formales, quam circa obiectiuos: ergo non possunt conceptus obiectiuos habere rationem obiecti, & formales rationem finis. Antecedens probatur: Conceptus obiectiuus resultat ex forma-

libus, & eatenus potest illis aliqua regula præscribi, quatenus formalibus præscribitur, cum enim in se ipsis non fiant, sed tantum in formalibus, ex quibus resultant; sic in se ipsis dirigi non possunt, sed tantum in formalibus: ergo immediatius agit Logica de conceptibus formalibus quam de obiectiuis: ergo non versatur Logica circa conceptus formales tanquam circa finem immediatum mediis conceptibus obiectiuis, circa quos ut obiectum immediatum versetur. Corroborabitur præcedens conclusio rationibus, quibus iam probabo conceptus obiectiuos non pertinere ad primum Logicae obiectum.

Dicendum est secundò, Logicam primariò & per se non agere de conceptibus obiectiuis, sed tantum secundariò quatenus hi sunt obiectum formalium; sicuti pictor, qui agit de Cæsaris imagine tantum de Cæsare agit quatenus est obiectum imaginis, quæ est proprium & immediatum obiectum suæ artis. Logicam non agere de conceptibus præcisè secundum se sumptis, sed tantum quatenus formalibus subsunt extra omnem controuersiam est, de illis ergo tantum poterit agere quatenus formalibus subsunt. Sed hac ratione non posse de illis agere, nisi quatenus agit immediatè de formalibus, sic probatur. Eatenus potest agere de conceptibus obiectiuis ut subsunt formalibus, & de illis præcepta tradere quatenus ab ipsa fiunt: sed conceptus obiectiuus ut directus tantum fiunt à Logica, quatenus ab ipsa fiunt formales: ergo tantum potest agere de conceptibus obiectiuis, ut subsunt formalibus, quatenus agit de formalibus. Maior per se patet, frustra enim præcepta traderentur de illo, quod fieri nequit, præcepta enim ordinantur ad praxim, & ad illud per se tantum possunt ordinari præcepta, quod est praxis, seu operatio exercita præceptorum directione. Minorem probatur: in conceptibus obiectiuis ut directis, seu ut subsunt formalibus duo reperiuntur: entitates ipsæ, quæ cognitiones seu formales conceptus terminant. Sed Logica non facit entitates ipsas secundum se: ergo tantum afficit formales conceptus. Confirmatur & declaratur eadem ratio: conceptus obiectiuus ut directus, seu ut formalibus subsunt per se non fiunt, sed tantum resultant ex formalibus, sicuti denominatio uisus resultat ex uisione, & eatenus tantum possunt bene malè fieri, quatenus bene vel malè fiunt formales: ergo tota directio eò debet tendere, ut rectè fiant formales, quibus rectè factis obiectiuos rectè esse directos necesse est: obiectiuus enim ut directus, tantum fiunt in directione ipsa, sicuti paries formaliter ut uisus tantum fit in ipsa uisione. Rem unico cape verbo. Id doceor Logica, quod facio: Sed ego tantum facio conceptus formales: ergo tantum Logica doceor circa conceptus formales. Rursus, Logica tantum docemur definire, diuidere, enunciare, & arguere, sed hæc omnia tantum consistunt in nostris intellectus operationibus: ergo Logica tantum agit de nostris intellectus operationibus.

Dices his probari actus practicos Logicae tantum tendere circa conceptus formales, dari tamen in eadem Logica alios actus speculatiuos, qui versantur immediatè non solum circa conceptus formales, sed etiam circa obiectiuos. Poteram solutionem reicere ex dicendis Punct. 5. ubi probabo nullum actum speculatiuum reperi in Logica; sed esto, actus speculatiuos contineat Logica, adhuc hi tantum immediatè formales conceptus intuebuntur, quod sic probatur. Logica non speculatur res secundum se sumptas, sed formaliter quatenus directas: ergo id, quod formaliter speculatur, est earum directio. Sed directio ipsarum nihil aliud est, quam formales conceptus, à quibus obiecta extrinsecè directæ dicuntur: ergo id, quod formaliter Logica immediatè contempletur, tantum est directio conceptuum obiectiuorum, quæ non distinguitur à conceptibus formalibus.

Dices, conceptus ut directos duo dicere, formalem directionem, & obiecta, quæ ab hac extrinsecè directæ dicuntur, & utrumque Logicam speculari. Contra: Logica non agit de obiectis, quæ conceptibus formalibus directæ dicuntur, secundum se sumptis, ut distinctis à formalibus, sed illa formalitate, sub qua subeunt denominationem directorum: ergo tantum agit de forma illa à qua procedit talis denominatio; sicuti pictor, qui agit de tabula ut picta tantum agit primariò, & per se de pictura, & de tabula tantum secundariò. Confirmatur: conceptus obiectiuus ut directus tantum dicunt primariò, & per se illud supra quod cadit reduplicatio uisus hæc tantum cadit supra rationem

E 4 formalem

formalem illorum : ergo conceptus obiectiui formaliter vt directi tantum dicunt primario & per se directionem & secundario & in obliquo subiecta, quæ denominantur directa : ergo dicere Logicam agere de conceptibus obiectiui formaliter vt directis, tantum est dicere Logicam primario agere de directione, secundario de subiectis, quæ his subiunt. Particulam *vt* tantum cadere supra rationem formalem illius, quod afficit, communis omnium loquendi modus ostendit, & communi omnium consensu imposita est ad hanc rationem formalem significandam, quod constat ex omnibus loquutionibus, quibus hac particula vtimur, dicimus enim de subiecto albo & dulci, v. g. de saccharo, saccharum vt est album, non est dulce, quo tantum significamus albedinem non esse dulcedinem, seu non esse eandem formam, est vi cuius idem subiectum album constituitur, & vi cuius dulce redditur.

22 Obicit Hurtadus ; Plura præcepta, quæ tradit Logica non possunt verificari de conceptibus formalibus, sed tantum de obiectiui : ergo Logica non tantum agit de conceptibus formalibus, sed etiam de obiectiui. Probat antecedens : Logica docet definitionem, & definitum debere conuerti, quod non potest conuenire conceptibus formalibus, qui inter se conuertuntur, & optimè quadrat conceptibus obiectiui : deinde docet genus prædicari de specie, quod de conceptibus formalibus dici nequit, sed de obiectiui : Similiter docet utramque præmissam non distingui realiter à conclusione, sed tantum ratione nostra, quod verum est in præmissis, & in conclusione obiectiui, & non in formalibus, ergo hæc & alia huiusmodi præcepta traduntur tantum de conceptibus formalibus, & non de obiectiui. Si aliquid probaret hæc ratio extorqueret Logicam agere de obiectis conceptuum formalium secundum se sumptis, & non quatenus subiunt conceptibus formalibus, quod nemo admittit, & ego sic inferri probo. Obiectum conceptus formalis definiti, & obiectum conceptus formalis definitionis, seu definitionis formalis in se independentem à formalibus conceptibus absque ullo respectu ad illos conuertuntur, seu sunt idem vt per se notum est, & vt subiunt his conceptibus formalibus distinctis non conuertuntur : ergo hoc quod definitionem, & definitum conuerti, non conuenit conceptibus obiectiui vt subiunt formalibus, sed secundum se sumptis : ergo de illis secundum se sumptis agit Logica. Obiecta illa non conuerti vt subiunt illis distinctis cognitionibus sic probo : Obiecta vt subiunt illis cognitionibus dicunt formaliter cognitiones realiter distinctas : ergo licet materialiter conuertantur, seu sint idem simplex obiectum, formaliter non conuerti dicuntur, non enim concreta, quorum formæ distinguuntur formaliter sumpta, conuerti possunt, quantumuis subiecta conuertantur, quia hæc formaliter sumpta conuerti, dicit conuerti formas, per quas constituuntur. Confirmatur : hæc propositio in omnium sententia est falsa *saccharum vt subest albedini, subest dulcedini*, quæ idem sonat cum ista *saccharum vt est album, est dulce*, & utraque dicit identitatem inter albedinem & dulcedinem : ergo similiter hæc propositio est falsa, *homo vt subest conceptui formali definitionis, seu definitio formalis, subest conceptui formali definiti*, quæ cum ista coincidit, *homo vt cognitus per definitionem formalem, est cognitus per conceptum formalem definiti*, qui non est definitio, sed conceptus confusus definiti, & utraque importat identitatem inter definitionem formalem, & conceptum, ex vi cuius definitum confusè apprehenditur, quæ in re non subsistit, & ita utraque propositio est falsa. Idem argue de identitate præmissarum cum conclusione, & generis cum speciebus, & de quibuscumque alijs.

23 Respondeo præcepta Logica immediatè tradi circa conceptus formales, quæ tantum dirigi possunt, quorum sensus hic est : Definitio & definitum debent conuerti, hoc est, conceptus formales definitionis, & conceptus formales definiti sic debent confici vt obiectum vtriusque sit idem inuisibiliter sumptum : Genus prædicatur de specie : hoc est, conceptus formalis generis, & conceptus formalis speciei tales debent esse vt obiectum conceptus formalis generis verè dici possit de obiecto conceptus speciei : Præmissæ non distinguuntur realiter à conclusione, hoc est conceptus formales præmissarum, & conceptus formales conclusionis sic debent efformari, vt obiectum conceptus for-

malis conclusionis non distinguatur ab obiecto conceptuum formalium præmissarum, & sic de omnibus alijs præceptis. Sic intelliguntur præcepta cuiuscumque artis, cum enim ars architectoria dicit, ædificium debet habere hanc proportionem longitudinis, & latitudinis, præceptum hoc immediatè dirigitur ab architecto, cui immediatè non præcipitur proportio longitudinis, & latitudinis, sed id, ex quo resultat longitudo, latitudo, & harum proportio, quod est præcipi illarum actionum lapidum & lignorum ex quibus resultant longitudo, latitudo harumque proportio.

§. IV.

An omnes operationes intellectus pertineant ad obiectum Logicæ.

24 **E**st difficultas an Logica, quæ habet pro obiecto conceptus, seu intellectus operationes, versetur circa omnes operationes, apprehensionem videlicet, iudicium, & discursum ; an harum aliqua ab obiecto Logicæ sit excludenda ? Non desuere antiqui, qui tantum ad tertiam intellectus operationem obiectum Logicæ reducerent ; neque alij, qui strictiores terminos Logicæ obiecto assignarent assentes hos demonstrationem non excedere. Iam tamen inter authores tota controuersia ad apprehensionem simplicem deducitur. De iudicio & quocumque discursu apud omnes Doctores, vno vel altero dempto, statutum est ad obiectum Logicæ pertinere. Simplicem apprehensionem ab obiecto Logicæ excludunt Nostri Conimbricenses quæstion. 3. Proem. art. 3. Hurt. disp. 1. sect. 2. §. 16. Logicam amplecti tanquam proprium obiectum omnes intellectus operationes defendunt P. Suarez tom. 1. Metaphys. disp. 1. sect. 4. P. Fons. 2. Metaphys. cap. 3. quæst. 1. sect. 5. P. Rub. quæst. 6. Arriag. disp. 2. sect. 4.

25 Præmitto duplicem dari apprehensionem, quamdam simplicem, aliam compositam. Simplex apprehensio dicitur illa, in qua obiectum apprehensum apparet indiuisibiliter vt vnum, siue in se sit vnum, siue plura, sicuti apprehensio, quæ fertur in rationale, quod ex parte obiecti dicit plura, & omnia instar vnius ex vi huius apprehensionis attinguntur. Apprehensio composita est illa, in qua obiectum instar duorum apprehenditur, sicuti in hoc complexo *animal rationale*, in quo rationale apprehenditur instar distincti ab animali, etsi cum illo identificetur.

26 Præmitto similiter bifariam posse rem aliquam arte dirigi. Primò vt compositum artificiosum, quod ars suâ directione construit, quo pacto cathedra domulæ ab arte dirigitur : Secundò potest dirigi non vt opus artificiosum neque arte factum, sed vt pars operis seu vt materia quam desumit ars in constructionem operis artificiosi. Sic domificatoris ars dirigit ligna, & lapides ab alio artifice expolita, ad quorum vsum, & non ad illorum effectiorem regulas præscribit. Quod primo modo dirigitur potest esse omnino simplex & omnis compositionis expert. Ratio est facilis : opus aliquod ab arte dirigi nihil aliud est, quàm in se tale euadere, quale illud præscribit ars, seu quale cognitio dicitur esse faciendum. Sed entitas omnino simplex potest fieri ea ratione, quæ cognitio dicitur esse faciendum : ergo opus omnino simplex potest dirigi cognitione præscribente non solum illius vsum, sed illius effectiorem : sic Angelus à Deo productus procedit directus secundum ipsius effectiorem à cognitione simplicis intelligentiæ, quæ Deus cognouit Angelum possibilem indifferenter vt produceretur. Quæ posteriori modo dirigitur, etsi secundum suam entitatem simplicia vel composita esse possint, quia possum ego vt rem simplicem vel compositam ad aliam construendam, semper dirigitur directione quadam ordinatâ ad opus componendum ex illo, cuius vsum præscribitur ; & ex alio adiungendo entitati, quæ vtimur tanquam materiâ, aut parte rei faciendæ. His præmissis duplici conclusione difficultatem definio.

27 Apprehensio composita potest dirigi ab intellectu in se vt fiat artificiosè, & de facto ita dirigitur, quod sic probo. Apprehensio, quæ expressè, & distinctè percipio partes metaphysicas hominis per conceptum respondentem his vocibus *animal rationale*, est faciendi instrumentum, videlicet, definitio

definitio constans genere & differentia facta iuxta regulas Logicae, quae praescribunt definitionem debere constare genere & differentia: ergo haec apprehensio potest dirigere Logicae praecipio, quo instruitur hac ratione definitionem conficere. Confirmatur: si quis intendens hominem definire apprehenderet animal sensitivum, contra Logicae regulas definitionem exhiberet, seu potius nihil definiret: & si apprehenderet animal rationale sensitivum, definitio illa esset contra Logicae praecipia, quia in illa superflueret ly *sensitivum*: ergo definitio fieri potest iuxta Logicae praecipia, & contra eadem Logicae praecipia: ergo potest praescribi Logicae praecipis. Rem simpliciter entymemate ostendo: Logica tradit praecipia definiendi: ergo definitio potest dirigere his praecipis, alias superflue praecipia ista darentur, si nihil deferrent ad definitionem faciendam. Definitionem consistere in simplici apprehensione sic probatur: quando ego dico, *homo est animal rationale* praedico definitionem de definito: ergo definitio non est totum hoc complexum, *homo est animal rationale*, sed illud extremum, quod se tenet ex parte praedicati, videlicet *animal rationale*, quod est obiectum simplicis apprehensionis, quae regulariter praecedit hoc iudicium, ut plurimum enim aequum ego enunciem *animal rationale*, apprehendo utrumque extremum, quod postea annecto per actum iudicii, & apprehensio terminata ad hoc extremum *animal rationale* est adaequata hominis definitio, quae ex parte obiecti continet quod essentiale est homini, & hoc distincte sine confusione partium metaphysicarum attingit cum discretionem inter genus & differentiam, videlicet inter animal, ex vi cuius homo convenit cum aliis speciebus, & rationale, ex vi cuius differt a reliquis omnibus.

28 Respondet Hurtadus definitionem non pertinere ad Logicum, nisi quatenus affirmatur definitio, vel de illa aliquid affirmatur vel negatur, & tunc non est obiectum simplicis apprehensionis, sed iudicii, neque in hoc iudicio (ait Hurtadus) reperitur aliqua apprehensio, quae iudicio correspondeat, quia haec non est pars iudicii, ac proinde etiam si haec propositio *homo est animal rationale*, sit obiectum Logicae, nulla simplex apprehensio in hac propositione reperitur, quae Logicae dicatur obiectum. Fateor in hoc iudicio *homo est animal rationale* nullam reperiri simplicem apprehensionem, quia iudicium non componitur ex apprehensionibus ut bene docet Hurtadus. verumtamen non assentior Hurtado afferenti definitionem extra iudicium per simplicem apprehensionem, factam, ex vi cuius percipio *animal rationale*, non esse obiectum Logicae, quod sic impugno. Haec apprehensio *animal rationale* vere attingit partes Metaphysicas hominis distincte cognitae, quarum una est genus & altera est differentia, & in omnibus est conformis praecipis definitionis, quod non habet alia apprehensio *animal sensitivum* seu *animal sensitivum rationale*: ergo haec apprehensio est iuxta regulas Logicae quod alia non habet: ergo haec apprehensio est Logicae obiectum.

29 Dices apprehensionem hanc esse iuxta Logicae praecipium, nihilominus non esse praecipis Logicae directam, quia independentem ab his fuit in mente excitata, & in ordine ad hanc apprehensionem perinde se habent praecipia Logicae, ac si non essent. Adde consequenter, quod ait Hurtadus, praecipia Logica non esse de definitione faciendae extra iudicium, quia frustra traderentur praecipia, de illo quod vi praecipiorum fieri nequit, sed de definitione inclusa in iudicio, quo quis dicit, *homo est animal rationale*, aliunde huiusmodi.

30 Tota rei difficultas in huius solutionis doctrina vertitur, nullus enim negare poterit apprehensionem respondentem his vocibus *animal rationale* definitionem continere, in qua nullus scrupulosus Dialecticus vitium deprehenderet, & ita non ex alio capite poterit ab obiecto Logicae extrahi, nisi ex eo quod independentem fiat a praecipis omnibus Dialecticis, & ita illius relictum non a Logica acquisita procedat. Quod si intellectus possit aliquo praecipio dirigere ad hanc apprehensionem eliciendam, ipsam intra obiectum Logicae contineri extra dubium erit. Sentio inhaerens doctrinae traditae, rectitudinem huius apprehensionis, seu ipsam apprehensionem, a qua rectitudo non distinguitur optime fieri posse dependentem a praecipis Logicis quibus intellectus instruitur. Probat hoc nonnulli ex eo quod postquam intellectus apprehendit animal, & apprehendit rationale, & apprehendit inanimabile,

& apprehendit mortale, & alias huiusmodi differentias, potest praecipis Logicae instructus coniungere apprehensionem animalis cum apprehensione rationalis, & quandam complexam apprehensionem componere, ex vi cuius hominem definiat, quod forsitan non ita faceret si praecipis Logicae non esset instructus, sed his destitutus coniungeret cum apprehensione animalis aliam aliunde apprehensiones, quibus vitiosam redderet definitionem. Hac ratione defendunt simplicem apprehensionem dirigere praecipis Logicae non tanquam opus artificiosum, sed tanquam materiam ex qua fit artificiosum opus; sicuti diriguntur ligna & lapides in constructione domus. Doctrina haec non omnino placet, quia apprehensio composita non componitur ex duplici simplici apprehensione, sicuti neque iudicium ex duplici apprehensione, quod probabo. Controu. 6. de anima, Punct. 2. ergo intellectus non potest coniungere apprehensionem simplicem animalis, & apprehensionem simplicem rationalis ad construendam hanc complexam apprehensionem *animal rationale*: ergo praecipia Logicae non possunt intellectum instruere ad hanc apprehensionem eliciendam.

31 His tamen non obstantibus censeo praecipia Logicae intellectum dirigere ad apprehensionem compositam faciendam ex pluribus simplicibus, non quia intellectus simplices apprehensiones in se vniat, sed quia ex obiectis apprehensis distinctis apprehensionibus simplicibus vnā compositam conficiat amplectentem obiecta vtriusque simplicis. Exempli gratia, apprehendit intellectus *animal*, & apprehendit intellectus *rationalis*, & hoc absque vllis Logicae praecipis, vel saltem absque praecipis, quae versantur circa definitionem; his habitis apprehensionibus dicit Logica: annecte obiecta harum duarum apprehensionum alia apprehensione, quae indiuisibiliter utrumque attingat obiectum, quo facto optimam hominis definitionem contrues constantem in genere, & differentia: postea voluntas hac cognitione praeventa imperat intellectui apprehensionem illam, quam conficit intellectus imperatus volitione directiva Logicae praecipio seu cognitione praescribente quomodo sit faciendae definitio. Itaque apprehensio animalis, & apprehensio rationalis, per apprehensiones distinctas, imperat voluntas praeventa cognitione praescribente, definitionem faciendam esse per apprehensionem complexam indiuisibiliter ad utrumque obiectum terminatam, quam apprehensionem elicit intellectus, quae est praxis actus Logicae illiusque obiectum.

32 Ex his inferes apprehensionem animalis, & apprehensionem rationalis extrinsecè tantum posse dirigere ut materiam, ex qua fiat definitio, quae non fit ex ipsis apprehensionibus, quia, ut dicebam, apprehensio composita ex simplicibus non componitur, sed tantum ex obiectis, ad quae simplices apprehensiones terminantur.

33 Procedit modo difficultas an simplex apprehensio possit in se dirigere, ut opus artificiosum, quae tota deuoluitur ad inquirendum, an apprehensio, quae conficit genus, vel speciem, siue per praecisionem ex parte actus, siue ex parte obiecti possit a voluntatis imperio dependere. Quia certum est apprehensionem, quae cognosco animal abstractum a suis inferioribus, & apprehensionem, quae apprehendo rationale abstractum a suis inferioribus & praecisum ab animali constituere verum genus, & veram differentiam, ita ut nullum vitium contra Logicae praecipia in his apprehensionibus possit reperiri. Censent nonnulli has simplices apprehensiones non posse imperari, quia si intellectus sufficientem habet speciem ad illas, necessariò elicientur; sin minus, nullo imperio intercedente elici poterunt. Non assentior huic rationi, quia non omnes species quae sunt in intellectu sufficientes ad aliquem actum, semper intellectum ad illum eliciendum determinant, sed illum constituunt potentem elicere actum, si determinetur a voluntate ad talem actum eliciendum, ut in omni probabili iudicio certum est. Affirmo ergo postquam quis cognouit hominem & equum cum aliquibus operationibus similibus & aliis dissimilibus, & ex praecipis Logicae cognouit rationem genericam abstractam ab speciebus distinctis habentibus similes operationes, quarum principium confusè cognitum dicitur genus, posse voluntatem imperare intellectui, ut abstrahat principium aliquod commune illarum operationum similium, quod dicetur genus illarum specierum, ex vi cuius imperij intellectus apprehendet principium illarum operationum.

tionum, videlicet animal, quod est propriè genus constitutum formaliter per illam cognitionem, si cognitio pertinet ad rationem formalem generis; vel quasi efficienter, si cognitio non pertinet ad rationem formalem generis, sed illam fingit, &c. Voluntatem posse huiusmodi abstractionem factam per simplicem apprehensionem, mihi suadeo ex eo quod scimus intellectum subijci voluntati in omnibus actibus, quorum habet principium sufficiens, & non ad illos necessariò determinans, quod habere respectu harum apprehensionum experientia ipsa suadet. Secundo quia scimus intellectum in pluribus actibus voluntati obedire, & nulla est ratio, quæ huiusmodi apprehensionem ab illius eximat imperio. Tertiò quia ipsa experientia compertum est nos pro nostræ voluntatis libertate modò apprehendere rationem animalis præcisam, modo rationem rationalis, & alia huiusmodi prædicata vniuersalia.

34

Obiicies: quando voluntas imperat hanc apprehensionem, ex vi cuius constituitur vel efficiatur vniuersale; iam intellectus cognoscit illam apprehensionem: ergo cognoscit illius obiectum per eandem cognitionem, quæ apprehensionem cognouit: ergo iam habet apprehensionem de illo obiecto, cuius apprehensionem imperat; ergo iam supponitur factum genus, aliudve vniuersale ad quod faciendum imperatur apprehensio. Confirmatur: eo ipso quod voluntas imperat intellectui apprehensionem circa principium sentiendi commune homini, & equo, iam supponitur intellectus cognoscens hoc principium commune; ergo iam saltem supponitur apprehendens tale principium: ergo iam supponitur construens vniuersale: ergo vniuersale nunquam fit Logica præceptis, vel si aliquando fit, illius effectio est superflua, cum iam supponatur factum ex alia apprehensione precedente actum imperij Logica præceptis directum. Respondeo actum voluntatis imperare in actu primo constructionem vniuersalis, seu principij communis omnium actuum sciendi, non verò hanc specialem constructionem vniuersalis, seu hoc speciale animal quod nondum intellectus agnouit, licet ex illo imperio hoc vniuersale speciale procedat, sicuti cum voluntas imperat intellectui inquisitionem rationum ad aliquam conclusionem probandam, & ex vi huius imperij intellectus inquirat, & hanc specialem inuenit rationem, quam nunquam intellectus in particulari apprehenderat. Ex quo fit non supponi ad illud imperium, ex quo procedit constructio huius vniuersalis animal, cognitionem aliquam de apprehensione speciali, per quam fit, neque de illius speciali obiecto, sed in communi de aliqua apprehensione, cuius specialem naturam nondum intellectus perspectam habebat. Sic contingit in omnibus sciendi instrumentis, quia antequam intellectus apprehendat in particulari demonstrationem aliquam, quæ concludatur hominem esse risibilem, eo ipso quod proponatur intellectui hoc obiectum, homo est risibilis, esse demonstrabile, voluntas imperare potest intellectui ut obiectum demonstraret, quod præstabit intellectus per hanc numero demonstrationem, cuius principia ipse inquirat.

35

Obiicies primò: Simplex apprehensio est vnica simplex actus: sed vnica actus non est capax directionis: ergo simplex apprehensio non est capax directionis. Respondent nonnulli simplicem actum non esse capacem directionis ut opus artificiosum, bene tamen ut materiam ad opus artificiosum conducentem; ego verò hac solutione prædicto argumento satisfacere non possum, quia dixi simplicem apprehensionem dirigi ut opus in se artificiosum. Respondeo negando minorem, quia simplex actus conformis potest esse regulis artis, & ita potest regulis dirigi, quibus fit conformis. Neque obstat non posse malè fieri, quia directio non semper deseruit ut idem opus, quod posset malè fieri, rectè fiat, sed ut fiat opus intrinsecè rectum, quod sine directione, quoad substantiam non fieret: sed de hoc latius.

36

Obiicies secundò: Dialectica nullum tradit præceptum ad simplices apprehensiones eliciendas, neque illa docemur obiecta apprehendere: ergo Dialectica non respicit simplices apprehensiones tanquam proprium illarum obiectum. Respondeo Dialecticam non tradere præcepta ad apprehensiones faciendas præcisè, ut sunt cognitiones, sed quatenus sunt formæ constituentes vniuersale, vel illius effectiones, & quatenus sunt definitiones alicuius obiecti: docemur enim præceptis Logica quales debeant esse

apprehensiones, ut huiusmodi munera præstent, & quibus debemus uti ad definiendum diuidendum, quod sit per simplicem apprehensionem; ex vi cuius cognoscuntur distinctè obiecta, quæ antea instar vnus fuerant præcognita, & ad construendum vniuersale, quæ omnia ad Dialecticam, & ad sciendi modum spectant.

S. V.

An ens rationis sit obiectum Logica.

37
Frequens est in Thomistarum schola sententia, quæ docet obiectum Logica esse ens rationis. Ita sentire videtur D. Thom. 4. Metaphys. lect. 4. part. 2. quam sententiam illi adscribunt Sor. quest. 1. Proem. vbi citat alia loca S. Thom. Agid. Romanus initio Elench. Tol. quest. 5. proem. Fonf. lib. 2. Met. cap. 3. quest. 1. sect. 3. P. Rub. quest. 6. concl. 2. qui omnes vno Fonseca dempto S. Thomam sequuntur; eandem sententiam testetur Durandus in 1. dist. 33. quest. 1. num. 10. Cæterum P. Hurt. subiect. 1. & 2. præcipue à §. 53. optimè probat Angelici Doctoris mentem esse, obiectum Logica esse nostros formales conceptus, qui entia rationis dicuntur, quia efficienter ab intellectu procedunt, & in intellectu subsistent, & ab intellectu esse habent, ac proinde cum ratio pro intellectu sumatur, optimè nostræ ratiocinationes entia rationis dicuntur, quia à ratione, hoc est ab intellectu procedunt, & in ratione subsistant. In eodem sensu rectè interpretatur Aristotelem, & ferè omnes Doctores pro hac sententia supra citatos, quos legitime ab Hurtado exponi præcipue Angelicum Doctorem constabit legenti, testimonia ab ipso adducta, quæ omitto, quia apud ipsum facile videri possunt.

38
Obiectum Logica non esse ens rationis, hoc est ens ratione factum fert communis sententia, quam amplector iuxta doctrinam traditam, ex qua ita clarè intetur ut noua probatione non indigeat. Vnico verbo discursum infinuo: Obiectum Logica sunt operationes nostri intellectus: hæc non sunt entia facta sed realia, sed realiter ab intellectu producta, & in intellectu recepta: ergo obiectum Logica est aliquid reale & non ratione factum. Quod si dicas, præter operationes intellectus, quæ sunt reales, etiam entia rationis ad obiectum Logica spectare, facile viam hanc ex prædictis præcludam. Si ens rationis aliquo modo pertineret ad obiectum Logica, maxime quia est obiectum conceptuum formalium ad Logicam spectantium: Sed obiectum conceptuum formalium non est obiectum Logica; ergo nulla ratione entia rationis possunt ad obiectum Logica pertinere. Tradunt maiorem omnes, qui asserunt obiectum Logica esse ens rationis. Minorem ex professo supra probaui; obiecta enim conceptuum formalium sunt conceptus obiectiui, & hos non pertinere ad primarium Logica obiectum multis ostendi.

39
Ex hac doctrina totum sententiæ contrariæ fundamentum euertitur, sic enim illius propugnatores arguunt: Logica agit de definito, de genere, de differentia, & specie, & aliis secundis intentionibus. Sed definitum ut definitum, genus, differentia, & species sunt entia rationis: ergo agit de entibus rationis. Respondeo, Logicam primario non agere de definito ut definito, neque de genere, differentia, aut specie quatenus sunt obiecta facta à nostro intellectu, si verum est: hæc esse obiecta facta; sed de actibus, seu de operationibus, seu cognitionibus, quibus hæc obiecta finguntur, quas reales esse nemo ibi inficias, quia obiectum factum non potest fingi, nisi per realem cognitionem, ex vi cuius habet esse obiectiue in intellectu. Dixi non agere de his quatenus sunt obiecta facta, si talia esse verum est, quia existimo definitum ut definitum, genus, differentiam, & speciem esse entia realia, ac proinde etiam si Logica de his ageret, non ageret de obiectis factis. Hæc obiecta non esse facta, sed realia sic probabo. Definitum ut definitum tantum importat denominationem extrinsecam deriuatam à cognitione, in qua formaliter consistit definitio, seu à definitione formali: verbi gratia homo ut definitur dicit hominem ut cognitur ex vi cognitionis respondentis his vocibus animal rationale, quæ cognitio est formaliter definitio, & suum obiectum definitum denominat. Sed hæc extrinseca denominatio non est ens factum, sed ens reale indistinctum à subiecto denominato, & à forma denominante:

nante: ergo definitum ut definitum non dicit quid fictum, sed tantum quid reale extrinsecum. Definitum ut definitum tantum importare extrinsecam denominationem à definitione derivatam, sicuti visum ut visum, & cognitum ut cognitum similes denominationes importat procedentes à cognitione & visione, negabit nemo: has denominationes extrinsecas non esse entia rationis, sed realia probat Controu. 12. Met. Punct. 5. Genus, differentiam, speciem, & alia huiusmodi concreta non esse entia rationis, sed realia intentionalia constabit ex dicendis Controu. 3. ubi probabo vniuersale, & consequenter omnes illius species in quibus continentur concreta supra relata, constitui formaliter per cognitionem realem terminatam ad obiecta realia, nullâ fictione intercedente; ac proinde etiam Logica respiciat tanquam proprium obiectum vniuersale, genus, & speciem, nullum fictum obiectum respiciet, quia animal ut vniuersale, & ut genus respectu hominis, & equi tantum dicit cognitionem quandam confusam, in qua consistit forma vniuersalis, & forma generis, quæ extrinsecè dat conceptui obiectiuo animalis denominationem vniuersalis, & talis vniuersalis, videlicet generis, & sic in quibuscumque aliis speciebus vniuersalis contingit, quæ tantum importat extrinsecam quandam denominationem ab hac, vel ab illa cognitione tanquam à forma derivatam.

40 Agit ergo Logica de vniuersali, genere, & specie secundum id quod formaliter dicunt, hoc est, de formis per quas vniuersale, & illius species constituuntur, quæ sunt cognitiones reales; quod si cognitiones istæ non constituerent formaliter vniuersale, & illius species, sed tantum terminarentur ad formas fictas ex vi ipsarum cognitionum, per quas formas vniuersale, illiusque species constituerentur, quod ita fieri multi probabiliter sentiunt, tunc non diceretur Logica agere tanquam de obiecto primario, de formis vniuersalis, & speciebus vniuersalis, sed de cognitionibus, ex vi quarum fierent tales formæ fictæ, quia formæ fictæ in se ipsis dirigi non possent, sed in cognitionibus, ex vi quarum fierent; implicat enim obiecta ficta directionem aliquam habere, præter directionem intrinsecè inherentem cognitionibus, quæ extrinsecè obiecta directa dominant, non enim aliâ ratione obiectum bene, vel malè cognitum potest constitui, nisi quatenus cognitio ad illud terminata bene vel malè se habet, & tantum potest arte fieri obiectum siue reale, siue rationis constitui rectè cognitum, quatenus potest arte fieri constitui rectè cognitionem ad illud terminatam.

41 Ex his inferes, quod etiam si genus, aut species pro materiali sit ens rationis, ut cum chimæra consideratur tanquam quid superius respectu hircocerui, & hippocentauri, non ideo Logicam agere de ente rationis, quia Logica immediatè & per se non respicit tanquam proprium obiectum materiam, ex qua fit vniuersale, sed cognitionem per quam fit, siue hæc sit forma vniuersalis, vt ego cum multis sentio, siue tantum terminetur ad formam illius vt alij opinantur. Quod si Logica inquiret, quæ sit materia, & quæ sit forma vniuersalis, ideo est, quia Logica intendit dirigere cognitionem, in qua consistit, vel ex vi cuius fingitur forma vniuersalis & cognitionem terminatam ad materiam vniuersalis, & ideo non potest non secundario de harum cognitionum obiectis agere.

42 Obiicies primò: Aristotelem 4. Met. tex. 5. dicentem Dialecticum & Metaphysicum agere de omni ente: Sed Metaphysicus agit de ente reali: ergo Logicus agit de ente rationis. Absurdè satis hoc Philosophi testimonium ad rem hanc adducitur, si enim aliquid probaret, ex illo inferretur Logicum agere de omni ente rationis vniuersaliter sumpto; quod Dialecticum esse errorem affirmat P. Suar. disput. 50. Met. initio. Aliter intelligendus est Aristoteles, videlicet de ente reali respectu Dialectici & Metaphysici, & de quo secundum se sumpto agit Metaphysicus, & de eodem formaliter ut definibili, & ut demonstrabili, & sub aliis denominationibus, quas participat à sciendi instrumentis agit Dialecticus, quod tantum est agere de definitione, de demonstratione, & de aliis sciendi instrumentis.

43 Ad quæcumque alia testimonia, quæ ex Aristotele & S. Thoma adducuntur, respondendum est, per ens rationis non intelligi ens fictum, sed ens à ratione seu ab intellectu factum, quod frequenter apud Aristotelem, & S. Thomam ens rationis appellatur. Sic Aristoteles 6. Po-

litic. cap. 14. ubi artes intellectuales, artes rationis vocat, & S. Thom. opuscul. 47. syllogismum vocauit actum rationis, & opusc. 48. in tract. de demonstratione cap. 14. scientiam appellat motum rationis.

44 Obiicies iterum: Contrariorum eadem est scientia, seu disciplina: Sed Logica agit de definitione reali: ergo agit de definitione ficta, seu de definitione rationis: ergo agit saltem inadæquatè de ente rationis. Confirmatur: quia Metaphysicus agit de ente reali, agit de ente rationis, quod opponitur enti reali: ergo quia Logicus agit de definitione formali reali, debet agere de definitione formali rationis, quæ illi opponitur. Eodem argumento poterit probari quæcumque aliam scientiam agere de ente rationis, Theologia enim, quæ agit de Deo reali, dicitur eadem ratione debere agere de Diis fictis, qui opponuntur Deo vero, & reali; & facultas, quæ agit de vera Medicina dicitur agere de Medicina ficta. Respondeo definitionem rectam, de qua agit Dialecticus non opponi contrariè cum definitione rationis, sed cum definitione vitiosa, quæ non est iuxta regulas rectæ definitionis, & ita Dialectica, quæ agit de recta definitione, etiam debet agere de definitione illi contrariè oppositâ, non debet agere de definitione rationis. Ad confirmationem desumptam ex Metaphysica, Respondeo obiectum Metaphysicè esse conceptum entis realis abstractè sumptum, cui tantum potest ens rationis opponi, quia vnum contrarium debet esse extra aliud, & extra ens reale præter ens rationis nil potest excogitari, quod illi opponatur.

§. VI.

De rectitudine, & directione operationum intellectus, & artificio Logica præscripto.

45 Duplex est directio, quedam actiua, alia passiva, vel formalis. Directio actiua est dictamen illud, ex vi cuius præscribitur modus, quo faciendum est opus quod dicitur directum, actus verbi gratia quo dicit Logicus, definitio debet constare genere, & differentiâ, & actus, quo dicit Architectus: ædificium debet habere hanc proportionem longitudinis cum latitudine. Directio passiva vel formalis est ratio illa, ex vi cuius opus arte factum conforme est dictamini præscribenti modum, quo faciendum est, quod in ædificio erit hæc proportio longitudinis cum latitudine, & in definitione hæc compositio ex genere, & differentiâ, quæ correspondent duplici directioni actiue supra explicatæ. Directio actiua extrinseca est operi directo, & directioni formali, fertur enim actiua directio in opus directum, & in illius directionem tanquam in obiectum quod præscribit, & ad quod faciendum dirigit operantem. Directio formalis seu passiva intrinseca est operi directo, & in illo reperitur: intrinseca enim est definitioni compositio ex genere, & differentiâ, & ædificio proportio longitudinis, & latitudinis, quam habet.

46 Cæterum in ipso opere directo duplicem directionem possumus intueri, quandam intrinsecam, extrinsecam aliam. Directio intrinseca est illa, ex vi cuius opus est conforme præceptis artis, siue ab illis processerit, siue non. Sic definitio constans genere, & differentiâ dicitur iuxta præcepta Logicæ, etiam si casu facta fuerit nullo præiudicio dictamine Logico, & hæc directio sumitur formaliter ab aliquo intrinseco rei directæ. Aliter potest dici opus extrinsecè directum, quatenus de facto est obiectum directionis actiue, à qua procedit, & à qua tanquam à forma extrinseca dicitur directum, sicuti dicitur obiectum visum à visione, quam terminat. Hæc directio extrinseca carebit definitione quantumvis exacta, quæ casu facta fuit, seu ab homine ignaro seu oblito præceptorum Logicæ, quæ horum actuum obiectum non est, neque ab illis dependet, eademque directione extrinseca gaudet definitio, quæ procedit à dictamine præscribente modum, quo facienda est, cui dictamini conformis euadit, & cuius dicitur præxis seu operatio. Itaque hæc eadem definitio animal rationale, quæ semper est intrinsecè directæ, habet directionem extrinsecam si procedat à directione actiua, seu à dictamine præscribente modum quo facienda est, & extrinseca directione carebit, si non procedat ab illa directione actiua à qua tanquam obiectum à cognitione, quæ est directio, denominetur cognitæ, & directæ.

Directio extrinseca in opere directo nullâ perfectionem formaliter

formaliter imperat, tantum enim ordinatur ut sit causa directionis intrinsecæ, in qua consistit perfectio operis directi: quod si hæc directio intrinseca fiat absque vlla extrinseca directione, à qua opus factum denominetur extrinsecè directum, nihil in illo opere desiderabitur, ut absolute dicatur perfectum non enim perfectius quis dicit esse ædificium factum regulis artis alio, eodemve casu facto, ita tamen ut si regulis artis fieret, non alia ratione, sed eadem omnino faciendum esset, neque quis cum syllogismum contempletur, inquirat an processerit à Logica naturali, vel acquisita, an ab homine conscio vel ignaro præceptorum Logicæ, sed an se habeat rectitudinem formalem intrinsecam, ex vi cuius conforme sit præceptis Logicæ siue ab illis processerit, siue independenter ab illis fuerit factum.

48 Totum Logicæ artificium situm est in hac formali rectitudine, eo enim ipso quod definitio, divisio, & syllogismus habeant hanc formalem rectitudinem, ex vi cuius definitio in se conformis sit omnibus præceptis, nil desideratur: sed eo ipso quod sit exacta definitio, habet omne artificium definitionis, sine quo non posset esse definitio: ergo eo ipso definitio sit conformis omnibus præceptis de definitione traditis siue ab illis dependeat, siue non, habebit omne artificium definitionis.

49 Hæc directio intrinseca, seu hoc Logicæ artificium, quod reperitur in quolibet sciendi instrumento, non distinguitur ab ipsis conceptibus formalibus. Ut rem clarius explicem, præmitto instrumentum sciendi posse dici consistere vnicum tantum conceptu formali, seu vnicâ cognitione: vel posse dici consistere duplici formali conceptu, seu duplici cognitione, quo admissio assertio directionem, seu artificii instrumenti sciendi includentis vnicum tantum conceptum formalem ab hoc non distingui, & directionem instrumenti sciendi includentis duos, tresve conceptus formales non distingui ab his tribus actibus simul sumptis. Conclusionem sic explicatam probō: posito simplici conceptu representante animal rationale, ex vi cuius distincte cognoscuntur partes Metaphysicæ hominis, si hoc complexum animal rationale per eundem actum representatur, ut communis fert opinio, quam ego defendo Controv. I. §. de anima, Punct. 2. seculso quocumque alio datur exacta hominis definitio formalis: ergo nulla alia directio seu nullum artificium superadditum requiritur ad exactam definitionem: ergo artificium, quod importat exacta definitio, non est quid superadditum huic conceptui formali, seu huic simplici cognitioni, ex vi cuius cognoscitur animal rationale. Secundò iudicium, quo ego dico homo est animal, quod simplicem actum indivisibilem importare probō eadem Controv. §. de anima Punct. 2. quocumque superaddito seculso est enunciatio superioris de inferiori: ergo est prædicatio directa & formalis, iuxta regulas Logicæ: ergo per se ipsum habet totam directionem Logicam, seu totum Logicæ artificium: ergo nihil requiritur superadditum, ut hoc iudicium sit intrinsecè directum. De instrumento sciendi quod constat pluribus conceptibus formalibus eodem modo arguo. Pono definitionem hanc animal rationale includere duplicem conceptum formalem seu duplicem cognitionem, quandam terminatam ad animal; aliam ad rationale; eo ipso quod daretur hæc duplex cognitio, quædam terminata ad animal, alia ad rationale; ex vi utriusque intellectus cognosceret animal rationale: ergo utraque constitueret definitionem hominis: ergo in utraque consistet totum artificium definitionis. Idem dicam de iudicio. si velis defendere consistere tribus actibus realiter distinctis: Eadem ratione arguo in syllogismo: eo ipso quod datur hæc iudicia: *Omnis homo est animal: omne animal est sensitivum*: & postea aliud procedens ex his duobus: *ergo omnis homo est sensitivus*, datur syllogismus perfectus: ergo syllogismus non includit directionem aliquam superadditam his iudiciis, si in his tribus syllogismus consistit: ergo nulla directio superaddita his iudiciis requiritur ad rectum syllogismum constitutivum, siue probabilem, siue demonstrativum, cum enim duo priora iudicia sint probabilia, syllogismus erit probabilis, & cum fuerint evidenter syllogismus demonstrativus evadet.

50 Ratio à priori facilis est: directio formalis & intrinseca conceptuum formalium est modus, quo attingunt obiecta, & hæc ex vi illorum cognoscuntur: sed in cogni-

tionem non distinguitur ratio cognoscendi, & modus cognoscendi, & ratio attingendi, & modus attingendi obiecta: ergo in cognitionibus non distinguitur directio ipsarum ab ipsis cognitionibus: ergo idem est dari hos conceptus formales, & hos hanc habere rectitudinem, hanc directionem, seu hoc Logicæ artificium.

51 Ex hoc inferes eundem numero conceptum, eodemve indivisibiliter sumptos non posse bene, & malè dirigere, quia directio & indirectio ab ipsis non distinguitur, sed eatenus dicitur Logica dirigere conceptus formales, quatenus præscribit elicientiam eorum, qui per se ipsos sunt directi, & prohibet elici alios, qui per se ipsos sunt indirecti. Similiter in instrumento, quod constat duplici conceptu formali potest dici Logica dirigere hunc conceptum formalem iam elicitum, quatenus dicit coniungendum esse cum hoc eliciendo, & non cum alio: exempli gratia, postquam quis habet hos duos conceptus formales, *omnis homo est animal: omne rationale est homo*, potest Logica illos dirigere præscribendo elicientiam huius *ergo omne rationale est animal*, cum quo priores coniungantur, & omnes simul habeant rectitudinem syllogisticam, quam duo priores non haberent, si coniungerentur cum illo: *ergo omnis homo est rationalis*.

52 Inferes similiter in conceptibus formalibus non posse distingui dirigibilitatem ab ipsa directione actuali intrinseca, quia cum per suammet entitatem dirigantur, non possunt concipi cum potentia ut dirigantur, neque cum indifferentia ad directionem, nisi eadem ratione qua improprie dicere solemus entitatem esse indifferentem ad existendum, quæ indifferentia non importat aliquam potentiam physicam; sed tantum Logicam, aut Metaphysicam. Dixi non distingui directionem actualem intrinsecam à dirigibilitate, quia respectu instrumenti quod constat pluribus conceptibus possumus in aliquibus eorum ab aliis separatis concipere aliquam dirigibilitatem, seu potentiam ut dirigantur; Exempli gratia, hi duo conceptus *omnis homo est animal: Petrus est homo*, nondum habent directionem syllogisticam, quam habebunt si coniungantur cum isto: *ergo Petrus est animal*: sed possunt cognosci indifferentes ad hoc ut cum illo coniungantur: ergo possunt cognosci indifferentes ad hoc ut dirigantur. Hæc tamen indifferentia non est ad directionem, quam in se possint habere ut opus artificiosum; sed ut partes componentes opus artificiosum, videlicet syllogismum, qui nunquam indifferens est ad habendam vel non habendam directionem, quam essentialiter includit. Concludo ergo in opere artificioso distingui non posse dirigibilitatem à directione, nisi per dirigibilitatem intelligatur ipsa actualis formalis directio in statu possibilitatis; & tunc distinguuntur dirigibilitas & directio, sicuti homo existens, & homo possibilis, & possibilitas, & existentia cuiuscumque entitatis. Poterit tamen distinguere dirigibilitas partis componentis opus artificiosum, ab ipsa directione actuali, quia huius dirigibilitas tantum dicit potentiam partis ad componendum, & actualis directio dicit actualem compositionem, quæ consistit in coniunctione partis potentis componere cum alia componente, seu cum aliis compartibus, ex quibus simul sumptis adequatè resultat opus artificiosum.

53 Obiicies primo: Rectitudo actus voluntatis distinguitur ab actu voluntatis: ergo rectitudo actus intellectus distinguitur ab actu intellectus. Respondeo, antecedens negari à multis Theologis; nihilominus illo admisso consequentiam à me negari, quia actus voluntatis induit honestatem moralem, quæ respicit extrinsecas circumstantias temporis, & loci, aliasque quam plures, ex quibus quocumque deficiente deficit honestas actus, seu illius moralis rectitudo, quia bonum ex integra causa; actus verò intellectus hanc moralem rectitudinem participat aliquando ab actu voluntatis, quæ etiam illi superaddita est, in presenti autem non disputamus de rectitudine moralis, seu in genere moris, cuius fundamentum est voluntatis libertas, sed de rectitudine physica actuum intellectus, quæ à nulla extrinseca circumstantia dependet, data enim entitate intrinseca huius formalis conceptus animal rationale quocumque extrinseco superaddito implicat non dari rectam exactamque hominis definitionem.

54 Obiicies secundo: Rectitudo domus distinguitur ab elementis, ex quibus componitur: ergo rectitudo syllogismi distinguitur à conceptibus formalibus ex quibus componitur.

nitur, etiam simul sumptis. Respondeo negando consequentiam, quia omnia domus elementa, seu tota materia, ex quibus domus construitur, dari possunt domo non constructa, quia constructio domus addit, supra omnia elementa illorum vibrationes superadditas, ex vi quarum domus habet hanc proportionem partium inter se, quae possunt ab ipsis elementis separari; assensus vero ex quibus componitur syllogismus non possunt existere, quin existat syllogismus, qui nihil his superadditum includit, sed consistit in ipsorum coexistentia, seu in existentia conclusionis, supposita existentia praemissarum.

55 In istis contra hanc solutionem: Ex eisdem actibus intellectus possunt fieri diuersa sciendi instrumenta: ergo sciendi instrumenta distinguuntur ab actibus intellectus, etiam simul sumptis. Probatur antecedens. Ex conceptu hominis, & ex conceptu animalis, & ex conceptu copulae est potest fieri haec propositio: *animal est homo*: potest ite haec componi, *homo est animal*: ergo ex eisdem conceptibus possunt fieri diuersa sciendi instrumenta. Respondeo has propositiones non constare eisdem conceptibus, sed in opinione, quae asserit iudicium importare simplicem qualitatem, esse omnino diuersas in nullo communicantes; in opinione vero, quae asserit iudicium inuolueret tres cognitiones distinctas, cognitionem terminatam ad copulam esse distinctam in his duabus propositionibus, quia diuersus est modus annexendi extrema significatus in hac propositione, *homo est animal*, à modo eadem extrema annexendi significato in hac propositione, *animal est homo*.

§. VII.

De Obiecto formali Logicae.

56 Obiectum formale cuiusvis conclusionis pertinentis ad aliquam scientiam siue probabilis, siue scientificae, sunt praemissae, ex quibus talis conclusio deducitur, ex vi quarum intellectus conclusioni assentitur. Sic obiectum formale huius Logicae: *Definitio debet esse clarior definitio*, erunt praemissae, ex quibus deducitur, videlicet: *Omne quod dicitur ad explicandum debet esse clarior re explicanda. Sed definitio dicitur ad explicandum definitum*. Ex quibus legitime concluditur: *ergo definitio debet esse clarior definitio*. Et sic reliqui actus cuiusvis scientiae respiciunt tanquam obiectum formale praemissas, ex quibus deducuntur. In quo sensu non inquirimus quod sit obiectum formale Logicae, aut aliud cuiusvis scientiae, sed tantum rogamus quae sit formalitas in subiecto cuiusvis scientiae, ratione cuius constituatur subiectum actuum talis scientiae: & cuius passionis, & proprietates scientiae contempletur, seu ostendat practice, vel speculative, etiam si talis formalitas non sit obiectum formale motuum actus scientiae, quatenus actus habet hanc speciem. Itaque cum inquiritur, quod sit obiectum formale scientiae, inquirimus quae sit formalis ratio propter quam illa, quae de hoc subiecto enunciantur pertinent ad hanc scientiam, quae ratio formalis ad constituendum actum pertinentem ad hanc scientiam, & materialis in ordine ad constituendum actum sub hac specie determinata, ex pluribus quae sub eadem scientia continentur. Exemplum sit in his actibus: *Definitio debet esse clarior definitio; diuisum latius debet patere quolibet membro diuidente*. Ratio formalis propter quam uterque pertinet ad Logicam est, quia uterque versatur circa dirigendas operationes intellectus: prior circa dirigendam operationem intellectus, ex vi cuius fit definitio; posterior circa dirigendam operationem intellectus, ex vi cuius fit demonstratio: & ita ab obiecto utriusque abstrahitur directio operationis intellectus, circa quem uterque versatur. Si tamen inquiramus, à quo specificetur hic actus specificus, *diuisum latius debet patere membro diuidente*, necessarium dicemus specificari à suis praemissis, quae erunt: *Omne totum latius patet sua parte: Diuisum est totum: Ergo latius patet sua parte*. Ex quibus postea inferitur: ergo latius patet membro diuidente, quod est pars illius, & sic alter actus, *Definitio debet esse clarior definitio*, specificatur à praemissis supra adductis. Ex hoc inferes non quæri cum inquirimus, quod sit obiectum formale alicuius scientiae, quod sit specificatum singularium actuum secundum propriam vniuersi cuiusque rationem specificam, sed secundum rationem illam communem, ex vi cuius dicitur pertinere ad talem scientiam videlicet

Franc. de Ouedo, Philosoph. Tom. I.

ad Logicam, ad Philosophiam, vel ad Metaphysicam, quae specificatio desumitur ex ratione formali subiecti, de quo aliquid enunciat, ex vi harum vel illarum praemissarum, quae materialiter se habet in ordine ad hanc speciem actus scientifici constituendam, ex pluribus quae sunt sub eadem scientia, & potius diceretur ratio formalis subiecti, quam obiecti scientiae, est enim formalis ratio illius de quo aliquid demonstratur, & non est ratio formalis demonstrandi, seu enunciandi illud, quod dicitur de scientia subiecto.

Duo insuper sunt praeceptorum genera, quae possumus 57 in Logica reperire: quaedam positiua, alia negatiua. Praecepta positiua sunt, quibus dicitur: *Definitio debet componi ex genere & differentia: In syllogismo recte concludente maior extremitas debet in conclusione ex parte praedicati collocari*. Praecepta negatiua sunt quibus dicitur: *syllogismus non debet habere quatuor terminos. Membra diuidentia non latius debent patere suo diuiso, & alia huiusmodi*. Praecepta positiua immediatè respiciunt ipsam rectitudinem sciendi instrumenti, quam per se attingunt; compositio enim ex genere & differentia, quam praescribit primum praeceptum positiuum, est ipsa definitionis rectitudo; & collocatio maioris extremitatis ex parte subiecti in conclusione, quam attingit ut obiectum; secundum praeceptum, formaliter pertinet ad rectitudinem demonstrationis. Praecepta negatiua, etsi ordinentur ad rectitudinem positiuum non immediatè illam attingunt, sed irreductibilem quam intendunt vitare in sciendi instrumento, praeceptum enim, quod dicit, syllogismus non debet constare quatuor terminis, & praeceptum quod dicit, membra diuidentia non debent latius patere diuiso, dicunt modum, quo non est faciendum sciendi instrumentum, non tamen praescribunt modum, quo faciendum est, & explicant quid debeant non habere sciendi instrumenta, non tamen designant quid positiue continere debeant, quod placet praenotare ad exactiorem explicationem obiecti formalis Logicae.

PRIMA CONCLUSIO. Obiectum formale Logicae non 58 est directio actiua. Haec conclusio facillimè probatur: directio actiua est praeceptum, ex vi cuius praescribitur modus, quo faciendum est sciendi instrumentum. Sed hoc praeceptum est actus ipse Logicae, seu ipsa Logica: ergo non est obiectum Logicae, cum Logica à suo obiecto distinguatur. Maior constat ex dictis. Minorem admittunt omnes, qui asserunt munus Logicae esse praecepta tradere ad instrumenta Dialectica construenda.

SECUNDA CONCLUSIO. Obiectum formale Logicae 59 non est directio extrinseca operis artificiosi. Probo clarè: haec directio extrinseca est denominatio resultans ex ipso actu Logicae, seu ex ipso praecepto praescribente modum, quo faciendum est sciendi instrumentum: Sed praeceptum Logicae non fertur tanquam in obiectum in denominationem resultantem ex illo in obiecto, circa quod versatur: ergo directio extrinseca instrumenti sciendi, seu instrumentum sciendi ut extrinsecè directum per directionem actiuam non est obiectum Logicae. Antecedens constat ex dictis. Consequentiam probo: actus quo ego agnosco syllogismum componendum esse ex tribus terminis non respicit syllogismum ut cognitum per illum actum, aliàs se ipsum respiceret & supra se ipsum reflecteret: ergo non respicit syllogismum ut directum extrinsecè per directionem actiuam.

TERTIA CONCLUSIO. Praecepta positiua seu assensus 60 Logicae respiciunt in opere artificioso ipsam directionem intrinsecam formalem indistinctam ab ipso opere artificioso, & à conceptibus formalibus ex quibus componitur. Probo hanc conclusionem: Obiecta horum actuum: *Syllogismus debet constare tribus terminis, & Definitio debet constare genere, & differentia*, sunt ipsa constructio syllogismi ex tribus terminis, & ipsa compositio definitionis ex genere, & differentia: sed haec syllogismi constructio, & haec definitionis compositio important directionem actiualem syllogismi, & definitionis, ut constat ex doctrina tradita: ergo obiectum horum actuum est directio actualis horum instrumentorum. Idem contingit in quocumque praecepto positiuo Logicae, seu in quocumque assensu de opere artificioso, seu de sciendi instrumento, cuius obiectum semper erit directio formalis intrinseca ipsius instrumenti. Hanc directionem intrinsecam non distingui ab ipso

F opere

opere artificioso, & à conceptibus formalibus, ex quibus adequatè confurgit sciendi instrumentum probavi supra. Constat etiam ex dicendis de præceptis negatiuis, seu de actibus dissensus, Logicam formaliter intendere hanc directionem intrinsecam instrumenti sciendi.

61

QUARTA CONCLUSIO: Præcepta negatiua Logica seu actus dissensus versantur circa positivam indirectionem operationum intellectus, quam vitare intendunt. Ratio est facilis: sicuti actus, quo dicimus, *definitio debet constare genere, & differentia*, attingit operationem intellectus propter rectitudinem operationis, seu operationum intellectus quam in definitione reperiri intendit Logica: sic actus quo dicimus *sylogismus non debet constare quatuor terminis*, attingit operationes intellectus quibus fieret vitiosus sylogismus constans quatuor terminis propter irreductibilitatem, quæ in talibus actibus, & quia hanc intendit Logica vitare in intellectu operationibus, detestatur operationes, in quibus talis irreductibilitas reperitur: & sicuti præcipit fieri operationem, seu operationes, in qua vel in quibus reperitur rectitudo definitionis compositæ ex genere, & differentia, quia in his operationibus rectitudo reperitur, sic prohibet fieri operationes, in quibus reperitur irreductibilitas sylogismi vitiosi compositi ex quatuor terminis, quia in his operationibus hæc irreductibilitas, seu hoc vitium reperitur: ergo sicuti præcipiens rectitudinem definitionis respicit rectitudinem, quam præcipit in exacta definitione ut obiectum, ratione cuius formaliter actus iste pertinet ad Logicam; sic actus prohibens irreductibilitatem sylogismi vitiosi constantis quatuor terminis respicit irreductibilitatem, quam prohibet, ratione cuius formaliter actus iste pertinet ad Logicam: ergo sicuti rectitudo, quæ præcipitur, ex vi huius actus: definitio debet constare genere, & differentia, est ratio formalis propter quam actus ex vi cuius præcipitur, pertineat ad Logicam, irreductibilitas, quæ prohibetur, ex vi huius actus sylogismus non debet constare quatuor terminis, est ratio, propter quam actus, ex vi cuius hæc irreductibilitas prohibetur, pertineat ad Logicam.

62

QUINTA CONCLUSIO. Obiectum formale Logica non tantum est rectitudo operationum intellectus, sed etiam irreductibilitas operationum intellectus. Hæc conclusio ex duabus præcedentibus efficaciter probatur. Obiectum formale alicuius scientiæ, quod in præsentiarum inquirimus est illud ratione cuius actus dicuntur ad illam scientiam pertinere; sed præcepta positiva Logica, seu illius assensus pertinent ad Logicam propter rectitudinem, quam præcipiunt; & præcepta negatiua Logica, & illius dissensus pertinent ad Logicam propter irreductibilitatem, quam prohibent, ut probavi tertiâ, & quartâ Conclusionem: ergo rectitudo operationum intellectus est ratio, ut ad Logicam pertineat hic actus; & irreductibilitas erit ratio ut ad eandem scientiam pertineant alij actus: ergo Logica, quæ hos, & illos actus amplectitur rectitudinem, & irreductibilitatem ut obiectum formale adequatum, rectitudinem mediis actibus illam præcipientibus, & irreductibilitatem mediis actibus illam prohibentibus respiciet.

63

SEXTA CONCLUSIO. Etiam si irreductibilitas operationum intellectus sit obiectum formale, ex vi cuius aliqui actus pertinent ad Logicam, ut probavi Conclusionem 4. & obiectum formale Logica non solum dicat rectitudinem operationum, sed etiam illarum irreductibilitatem, absolute dicitur obiectum formale Logica esse rectitudinem operationum, nullâ mentione habitâ de irreductibilitate. Statuit hanc conclusionem communis loquendi modus, iuxta quem dicitur rectitudinem operationum intellectus esse obiectum formale Logica, quod de irreductibilitate non dicitur. Deinde plures sunt rationes quæ illam suadent. Primò, quia actus illi, quibus prohibetur irreductibilitas pauciores sunt, & minus præcipui, quam actus, quibus rectitudo percipitur. Secundò, quia ipsis actibus, quibus prohibetur irreductibilitas, intendit Logica rectitudinem sylogismi, & ita possunt dici ordinari ad positivam rectitudinem, eò enim tendit actus, qui dicit ne fiat sylogismus constans quatuor terminis, ut fiat sylogismus rectus constans tribus terminis, & ideo prohibetur irreductibilitas ut exerceatur rectitudo, quam præcipit alius actus; non autem ideo præcipitur rectitudo, ne exerceatur irreductibilitas: præcepta enim negatiua Logica non sistant in negatione irreductibilitatis, sed ordinantur ad rectitudinem positivam: præcepta autem positiva in ipsa recti-

tudine sistant, quam per se intendunt, & secundario irreductibilitatem auerunt, ne deficiat actibus intellectus debita rectitudo. Tertiò; quia præceptum Logica prohibens sylogismum fieri ex quatuor terminis, quasi præcipit negationem quatuor terminorum in sylogismo pertinentem ad illius formalem directionem & rectitudinem, ac proinde quasi immediate præcipit rectitudinem. Non dixi absolute præcipere negationem pertinentem ad rectitudinem, sed quasi illam præcipere, quia strictè loquendo præceptum prohibens sylogismum ex quatuor terminis componi non præcipit negationem quarti termini in sylogismo qui tantum tribus constat, quia implicat hunc numero sylogismum ex tribus tantum terminis compositum ex quatuor componi, quia conceptus formales illius per se ipsos respiciunt hos terminos, & per se ipsos habent non respicere alios, sed tantum prohibet fieri loco huius sylogismi alium per se ipsum respicientem quatuor extrema, & ex quatuor terminis compositum quem tantum immediate prohibet, & ob hanc rationem dixi tendere in irreductibilitatem sylogismi vitiosi, si enim immediate tenderet in negationem formalem pertinentem formaliter ad rectitudinem sylogismi, immediate tenderet in sylogismi rectitudinem, & ita nullus daretur actus Logica, qui respiceret irreductibilitatem tanquam rationem formalem, ex vi cuius ad Logicam pertineret.

64

Contra conclusiones præcedentes suppositâ iam doctrinâ traditâ vix aliquid potest obici, quod solum non sit, hoc vnum superest argumentum quod expendo, & soluo. Obiectum materiale Logica dicit operationes intellectus: obiectum formale dicit earundem rectitudinem ab ipsis indistinctam: ergo Logica tantum agit de ipsis operationibus formalibus secundum se sumptis, & quatenus sunt expressiones talium obiectorum: sed Animasticus agit de eisdem operationibus secundum se sumptis, & quatenus sunt expressiones suorum obiectorum: ergo Logica, & Animasticus agunt de eodem formali obiecto. Respondeo Animasticum agere de operationibus intellectus quatenus sunt expressiones suorum obiectorum inferendo esse spirituales, consistere in qualitate vel in actione, fieri mediis speciebus, vel produci immediate à phantasmate; quædam esse abstractas, & intuitivas alias; Logicum verò nihil ex his inferre, sed hanc cognitionem denominare hoc obiectum subiectum, & illud prædicatum; hoc diuisum, & illud membrum diuidens; hoc superius, & illud inferius; hoc antecedens, & illud consequens & alia huiusmodi, de quibus non curat Animasticus, ac proinde longè diuerso modo operationes istæ pertinent ad Animasticum, & ad Logicum, & sub diuersâ ratione formali terminant actus utriusque scientiæ.

S. VIII.

De obiecto attributionis.

DE obiecto attributionis Logica inter nostros recentiores longa est dissertatio, quam magna ex parte de nomine esse censo, quod faterur Arriaga disput. 2. sect. 5. subsect. 1. num. 45. multi enim sibi fingunt definitionem obiecti attributionis, ut iuxta illam faciliè defendant obiectum attributionis illud esse, quod ipsis tale placuit appellari. Lege Hurtadum, si vis disput. 1. sect. 8. & Arriagam supra, apud quos diffusè difficultatem tractatam inuenies; ego enim breuissimè ab illa me expediam.

65

Pater Suarez disput. 1. Metaphys. sect. 4. à num. 26. P. Fonseca 2. Metaphys. cap. 3. quæst. 1. section. 5. PP. Conimbr. quæst. 5. artic. 3. P. Rubius quæst. 6. à num. 21. sentiunt obiectum Logica esse modum sciendi in communi amplectentem definitionem, diuisionem, & argumentationem.

66

Sotus cum aliis Thomistis, quibus consentiunt Conimbricenses quæst. 5. proemial. art. 3. & apud hos Scotus & Albertus docent obiectum adequatum attributionis Logica esse argumentationem in communi.

67

Hurtad. & Arriag. & alij plures recentiores affirmant obiectum attributionis esse demonstrationem, ad quam reliqua ordinantur, quæ in Logica docentur.

68

PRIMA CONCLUSIO. Modus sciendi in communi non potest esse obiectum attributionis Logica; quod sic probatur. Per modum sciendi in communi vel intelligitur ratio aliqua abstracta ex parte obiecti ab omnibus sciendi instrumentis,

69

et, vel intelliguntur omnia sciendi instrumenta confusè cognita; in nullo autem sensu posse modum sciendi in communi esse obiectum attributionis Logicae sic probò. Ratio abstracta ex parte obiecti ab omnibus sciendi instrumentis non potest fieri ab intellectu, qui nunquam potest efficere rationes communes, sed peculiare, videlicet hanc definitionem, hanc diuisionem, seu hunc syllogismum: ergo Logica non docet quomodo sciendi instrumentis ex parte obiecti abstracta ab omnibus sciendi instrumentis non respicit tanquam obiectum attributionis aut attributi hanc rationem communem: ergo hæc ratio communis abstracta non est obiectum attributionis Dialectice. In posteriori sensu modum sciendi in communi, hoc est, omnia sciendi instrumenta non esse obiectum attributionis sic probò. Obiectum attributionis est illud ad quod reliqua omnia obiecta illius scientiæ ordinantur, & quod non ordinatur ad aliud: sed definitio, & diuisio ordinantur ad propositionem tanquam partes illius, propositio ad syllogismum: ergo non possunt esse obiecta attributionis, quod non debet ordinari ad aliud. Minorem probò: definitio est pars propositionis, & propositio est pars syllogismi. Sed partes ordinantur ad totum: ergo definitio ordinatur ad propositionem, & propositio ordinatur ad syllogismum. Mitto alias rationes, quibus Hurtadus, & Arriaga hanc conclusionem impugnant, quibus abstinco quia mihi efficares non sunt.

70 SECUNDA CONCLUSIO. Demonstratio non est obiectum attributionis: quod sic probò: Syllogismus probabilis non ordinatur ad demonstrationem: sed Logica agit de syllogismo probabili: ergo non omnia, de quibus agit Logica ordinantur ad demonstrationem: ergo demonstratio non est obiectum attributionis. Syllogismus probabilem non ordinari ad demonstrationem probò, ex eo quod non sit pars illius, neque præsupponatur ad illam, neque aliquo modo ad demonstrationem pertineat. Rursus syllogismus vniuoce diuiditur in demonstratiuum & probabilem, tanquam in species essent aliter oppositas. Sed vna species non ordinatur ad aliam: ergo syllogismus probabilis non ordinatur ad demonstrationem. Dices syllogismus probabilem non ordinari ad demonstrationem, cognitionem tamen syllogismi probabilis ordinari ad demonstrationem, cognitio enim vnius contrarij conducit ad cognitionem alterius, & ob hæc rationem dicitur contrariorum eandem esse disciplinam, seu contraria ad eandem scientiam spectare. Contrarij eandem rationem possent dici cognitionem demonstrationis ordinari ad syllogismum probabilem, quia sicuti opponitur contrarij syllogismus probabilis cum demonstratione, ita demonstratio opponitur cum syllogismo probabili: ergo ex hoc capite non potiori iure dicitur demonstratio, quam syllogismus attributionis obiectum. Dices demonstrationem esse principalem speciem, & ideo cognitionem syllogismi ordinari ad demonstrationem, & cognitionem demonstrationis non ordinari ad cognitionem syllogismi. Contra: etiam si demonstratio sit perfectior syllogismo, æque conducunt cognitio syllogismi ad demonstrationem faciendam, & cognitio demonstrationis ad eliciendum syllogismum: ergo non magis ordinatur cognitio syllogismi probabilis ad demonstrationem, quam cognitio demonstrationis ad syllogismum. Deinde in speciebus quæ vniuoce participant rationem generis, cognitio speciei imperfectioris non ordinatur specialiter ad speciem perfectiorem cognoscendam, nullus enim dicit cognitionem equi specialiter ordinari ad cognoscendum hominem, neque cognitionem canis ordinari ad cognoscendum leonem: ergo ex eo quod demonstratio sit perfectior syllogismo probabili, non inferitur cognitionem syllogismi probabilis ordinari ad demonstrationem.

71 Alter probò cognitionem syllogismi probabilis non conducere ad demonstrationem. Cognitio syllogismi probabilis non potest conducere ad dispositionem terminorum demonstrationis, neque ad modum inferendi consequens ex præmissis, quia hic modus inferendi, & illa terminorum dispositio eadem est in syllogismo probabili & in demonstratiuo, & præmissis suppositis eadem necessitate inferitur consequens in syllogismo probabili, & in demonstratiuo, qui tantum materialiter differunt ex eo quod syllogismus probabilis componitur ex præmissis tantum probabilibus, & syllogismus demonstratiuus, ex præmissis euidentibus eadem ratione dispositis: ergo cognitio formæ syllogismi probabilis non deseruit ad co-

Franc. de Quiedo, Philosoph. Tom. I.

gnitionem formæ syllogismi demonstratiui, cum prorsus sit eadem omnino. Sed cognitio materiæ neutiquam potest deferuire, & etiam si deferuiret, non diceretur deferuire cognitio syllogismi, quia materia syllogismi syllogismus non est: ergo cognitio syllogismi probabilis non ordinatur ad cognitionem demonstrationis.

72 Quod si demonstratio, & syllogismus probabilis contrarij opponantur & ad eandem scientiam pertineant, non ideo inferitur syllogismus probabilem, neque illius notitiam ordinari ad demonstrationem; ex hoc enim capite non est maior ratio ut ordinetur syllogismus, probabilis, aut illius notitia ad demonstrationem, quam ut ordinetur demonstratio, aut illius notitia ad syllogismum probabilem, sæpe enim de utroque contrario æque primò agit scientia, et patet in qualitate respectu primarum qualitatum. Tunc autem dici solet scientia secundarij agere de aliquo contrario, quando hoc non est simpliciter tale, neque illius notitia per se est utilis, nisi quatenus conducit ad aliud cognoscendum, sicuti Metaphysica, quæ agit de omni ente agit de ente rationis, quia opponitur cum ente reali, & primarij, quia non est simpliciter ens; & quia illius notitia tantum est utilis, quatenus conducit ad ens reale cognoscendum, & ita nulla scientia per se primarij agit de ente rationis.

73 TERTIA CONCLUSIO. Obiectum attributionis Logicae est syllogismus perfectus complexus probabilem, & demonstratiuum, abstractus tantum ex parte modi, & ex parte obiecti includens syllogismos omnes peculiare demonstratiuos & probabiles, quos docet Logica facere, & non rationem aliquam illis communem. Conclusio hæc ex præcedenti facillè deducitur, illius rationem breuiter attingo, cuius doctrinam fuisi tradidi. Omnia quæ tractantur in Logica ordinantur ad syllogismum perfectum, termini enim, definitio, & diuisio propositionem componunt, & hæc syllogismus: ergo omnia distincta à syllogismo, de quibus agit Logica, ordinantur ad syllogismum. Insuper syllogismus perfectus, qui complexus demonstratiuum, & probabilem non ordinatur ad aliud de quo agit Logica, neque vnus syllogismus perfectus ordinatur ad alium, ut probauimus conclusionem præcedenti: ergo syllogismus perfectus complexus demonstrationem, & syllogismum probabilem est obiectum attributionis Logicae.

74 Arguit Hurtadus: Sola demonstratio est vltimus finis Logicae: ergo hæc solum est obiectum attributionis. Probat antecedens ex parte intellectus, quia vna demonstratione, quæ triplicem operationem includit, adæquatur & simpliciter perficitur, illud enim est finis vltimus alicuius, in quo adæquata illius perfectio continetur. Probat secundò ex parte obiecti: finis vltimus alicuius potentia est ille, per quem exhauritur, & percipitur totum obiectum: sed intellectus per demonstrationem tantum exhaurit, & percipit totum obiectum: ergo demonstratio tantum est vltimus finis Logicae. Vrget: potentia cognoscitiua naturaliter appetit suam operationem, & quod perfectior est operatio, eò vehementius illam appetit, ergo cum adipiscitur totam suam perfectionem in demonstratione contentam, in illa tantum in vltimo fine requiescet, & nihil amplius appetet. Totam perfectionem intellectus in demonstratione contineri sic probat: per demonstrationem cognoscuntur essentia obiecti, illius principia, proprietates, atque passionem perfectissimo modo, quo possunt cognosci: ergo nihil superest cognoscendum: ergo in demonstratione inuenit intellectus totam suam perfectionem. Respondeo demonstrationem non esse vltimum finem intellectus, neque in illa contineri omnem perfectionem intellectus, sed hunc referri tanquam in vltimum in demonstrationem, & syllogismum probabilem, quia per vtrumque vltimò perficitur, vterque enim syllogismus est perfectio intellectus, & neuter ordinatur ad aliam operationem perfectiorem ipso. Deinde assero habitam demonstrationem intellectum quiescere, hoc est, non procedere ex demonstratione ad aliam perfectiorem operationem, quæ ratione etiam quiescit habito syllogismo probabili, ex quo infero ego vtrumque syllogismum esse finem vltimum Logicae, non tamè ita quiescere ut demonstratione habitam intellectus non appetat syllogismum probabilem, quia intellectus non tantum appetit cognoscere omnia obiecta perfectissimo modo, quo potest illa cognoscere, sed cognoscere omnia obiecta

omnibus modis quibus perfectè cognosci possant, & cum obiecta sint cognoscibilia per syllogismum probabilem, & per demonstrationem, sit appetere illa utroque modo cognoscere, est vehementius appetat modum perfectionem cognoscendi, videlicet demonstrationem, quod non impedit ipsum appetere minus vehementer syllogismum probabilem propter se ipsum tanquam finem vicinum inaequatum.

75 Instat Hurtadus: quidditativa, & propria hominis perfectio est esse cognoscituum, per discursum, quod sonat rationalitas: sed hæc virtutem discurrendi reducit ad actum per demonstrationem: ergo demonstratio est propria hominis cognitio, & exercitium illius differentie essentialis per ordinem ad quod hæc differentia desumitur. Sed quælibet potentia amat tanquam perfectionem sibi ultimò expetibilem illam operationem, per ordinem ad quam constituitur essentialiter: ergo demonstratio est quod ultimò appetit humanus intellectus. Eidem maiori hanc ego minorem subicerem: sed intellectus eam virtutem discurrendi reducit ad actum per demonstrationem & per syllogismum probabilem; & deinde inferrem: ergo demonstratio, & probabilis syllogismus, seu omnis perfectus syllogismus est propria hominis cognitio, & exercitium differentie, per quam constituitur, & ultimus finis potentie intellectus. Respondeo omnem syllogismum perfectum pertinere ad ultimum finem intellectus, & esse exercitium propriæ differentie, & propriissimam ratiocinationem, non enim minus ratiocinatur in syllogismo probabili, quam in demonstratione, in utroque enim eodem modo procedit, & seruat eandem formam inferendi vnum ex alio, tantum enim differunt ratione materie.

76 Obiicies: Definitio ex se non ordinatur ad propositionem, neque propositio ordinatur ad syllogismum perfectum: ergo syllogismus perfectus non est obiectum attributionis. Respondeo definitionem ex se habere virtutem componendi propositionem, & propositionem ex se illam conclusionem, quod sufficit, ut definitio ad propositionem, & propositio ad syllogismum ordinari dicantur. Instabis, eodem modo posse dici ordinari ad syllogismum fallacem. Respondeo syllogismum fallacem propriè non esse syllogismum, quia de ratione syllogismi est, ut consequens ex præmissis inferatur; nihil autem inferitur in syllogismo fallaci, & ita syllogismus non est, sed tantum habet apparentiam quandam terminorum, quia fallimur existimantes esse verum syllogismum, & ita cum Logica agit de syllogismo, tantum secundariò agit de syllogismo fallaci, qui simpliciter non est syllogismus; sicuti Metaphysica disputat de ente rationis quod simpliciter non est ens.

PUNCTUM II.

De diuisione Logicae docentis & vtenis.

1 Multa nonnulli scribunt de distinctione Logicae docentis, & vtenis, in qua quæstione nihil inuenio, quod de nomine non sit, in re enim apud omnes vna omnium mens, quod paucis rectè ostendit Arriaga disp. 3. sect. 1. Certum est Logicum tradere præcepta rectè definiendi, diuidendi, & argumentandi, insuper est certum ipsam Logicam, & reliquas scientias vti his præceptis. Insuper est certum Logicam tradere hæc præcepta, & ipsam Logicam reliquasque scientias illis vti non solum in vna vel in altera materia, sed etiam in quacumque materia siue euidenti, siue probabili. En doctrinam Logicæ, quam ipsa tradit, & vsum eiusdem Logicæ tum in se ipsa, tum in aliis materiis; nunc ex hac doctrina & hoc vtu Logica docens, & Logica vtenis desumenda est, quibus autem actibus hæc aut illa denominatio sit largienda, quæstio est purè de nomine; siue enim dicas Logicam vtenem esse tantum ipsam Logicam, quatenus suis præceptis vtitur, siue dicas esse actus omnium scientiarum, quatenus præceptis Logicæ diriguntur, nihil reale apponit distinctum in his actibus, neque secundum hos distinctos dicendi modos, distinctas actibus formalitates tribuis, sed tantum secundum hunc dicendi modum his actibus tribuis vtenis Logicæ nomen quod negas aliis, & secundum illum aliis actibus idem nomen accommodas, quod his negas nullà nouâ formalitate actibus concessâ, aut ab illis ablatâ. In quæstione purè de nomine conueniunt omnes Logicam docentem dici ipsam

Logicam quatenus præcepta tradit, quibus tum ipsa Logica, tum aliæ scientiæ vtiuntur, dissensio est quid intelligatur nomine Logica vtenis.

2 Prima sententia asserit Logicam vtenem esse habitum quemdam, qui in quauis materia probabiliter disputat. Sententia hæc non apparenti fundamento innititur, & facili negotio reicitur. Non datur habitus, qui in qualibet materia probabiliter concludat: ergo non datur habitus, qui in quacumque materia probabiliter disputet. Consequentia est certa, antecedens per se notum; quælibet enim scientia pro distinctione materie seu obiecti habet distinctos habitus, quibus quælibet de suo obiecto euidenter disputat. Secundò habitus quibus probabiliter disputat Logica, distinguuntur ab actibus, quibus probabiliter disputat Philosophia: ergo non datur vniuersalis quidam habitus ad disputandum probabiliter in quacumque materia.

3 Secunda sententia est aliorum, qui asserunt Logicam vtenem esse, quam nos Topicam vocamus, quæ non probabiliter disputat in quacumque materia, sed præcepta tradit in quacumque materia probabiliter disputandi, quæ loci communes vocantur, & frequenter apud Rhetores vsum habent. Non nego dari talem habitum, verum tamen me peritus latet, propter quam rationem habitus iste præ aliis Logica vtenis sit dicendus, æquè enim ad alias scientias conducit pars Topica, & pars demonstratiua Logica, & æquè vtrique parte reliquæ scientiæ vtiuntur: quare ergo specialis hæc pars præ aliis Logica vtenis dicenda est ex hoc ergo capite sententiam hanc reicio, quæ enim sine fundamento dicuntur, maiori operâ impugnanda non sunt.

4 Pater Vasq. 1. par. disp. 8. c. 5. n. 19. asserit Logicam vtenem esse praxim seu operationem ipsius Logicae docentis, ipsam videlicet constructionem propositionis, & syllogismi, quæ in quacumque scientia reperitur. Itaque secundum hanc sententiam Logica vtenis erit instrumentum sciendi elicium directione Logicae, quod quidem sciendi instrumentum non semper est actus pertinens ad eandem scientiam. Philosophia enim, Metaphysica, & Theologia habent proprios syllogismos, & proprias definitiones, quæ dicuntur sciendi instrumenta, imò ipsa Logica, cuius munus est tradere præcepta ad instrumenta sciendi faciendâ, propria habet instrumenta, & proprias definitiones, & demonstrationes, quibus tradit præcepta ad alia sciendi instrumenta faciendâ, quia mediâ definitione docet demonstrationem conficere, & per demonstrationem ostendit, & docet quomodo faciendâ sit definitio. Dicuntur ergo secundum hanc acceptionem Logica vtenis omnia sciendi instrumenta, quatenus præceptis Logicæ diriguntur. Quod si aliquid sciendi instrumentum casu fiat, vel luminis nature ductu absque directione præceptorum Logicæ, tale sciendi instrumentum non dicitur Logica vtenis, quia syllogismus secundum se & quodlibet sciendi instrumentum tantum denominatur Logica quatenus procedit ab actu Logicae, & est illius externa consummatio, & effectus; quod si à Logica non procedat, ex nullo capite Logica dici poterit. Placuit hic dicendi modum Hurtado disp. 2. sect. 1. concluditque iuxta illum non esse tantum vnam Logicam vtenem sed plures; omnes enim scientiæ Logica vtenes dicuntur, asseritque esse conformem D. Augusti. qui Paulum, & reliquos Doctores vocat Dialecticos, quia Logica vtiuntur. Eidem sententiæ suffragari affirmat Hurtadus diuisionem illam à Dialecticis traditam, quæ partiuntur Logicam, in Logicam rebus auulsum, quæ est Logica docens, scientia specialis, & Logicam rebus concretam, quæ est Logica vtenis comprehendens omnes scientias. Eandem sententiam tradunt Nostri Conimbr. quæst. 4. Procem. art. 2. P. Smigletius disp. 2. sect. 4. & Merinero disp. vnica procem. quæst. 2. sect. 1.

5 Arriaga suprà citatus docet tantum dici Logicam vtenem ipsam Logicam, quatenus vtitur suis præceptis, quod ex eo probat, quia reliquæ scientiæ Logica non sunt ergo non poterunt dici Logica vtenis; quod enim non est Logica, non poterit dici Logica vtenis; quod verò Logica vtiuntur, fundamentum non est ut dicantur Logica vtenes sed vtenes Logica. Neque ex eo quod actus reliquarum scientiarum dirigantur actibus seu præceptis Logicæ, poterunt dici Logica, quia effectus non habet rationem causæ, neque rectè diuidetur virtus productiua caloris in ignem, qui est virtus productiua, & ipsum calorem, qui est effectus productus. Non cogent hæc à communi sententia discedere,

discedere, quia etsi effectus non denominetur virtus productiva, ex eo quod ab illa dependeat, tamen denominationem desumit virtutis sui habitus, à quo procedit; sic actionem externam imperatam ab actu interno prudentiae actum prudentiae appellamus, & illi tribuimus honestatem prudentiae; & actionem externam imperatam ab actu interno humilitatis actum humilitatis vocamus, & illi honestatem humilitatis tribuimus, quia huiusmodi externae actiones consummationes sunt internarum virtutum, & ita ad eandem virtutem pertinere dicuntur, & eodem virtutis nomine gaudeat, quo gaudent interni actus, & habitus à quibus procedunt. Sic in Logica contingere potest, actus enim internus Logicae consummatur per effectum, videlicet per syllogismum procedentem ab illo actu, siue syllogismus pertineat ad Logicam, siue ad Metaphysicam, vel Theologiam, & ita poterit dici quasi actus externus Logicae, & Logica denominari, sicuti dicitur actus externus prudentiae, & prudentia denominatur actio externa directa actu interno prudentiae.

6 Sto ergo sententiae Parisi Vsq. quae in quaestione purè de nomine congruè satis rem dirigit. Illud quod addit Huradus, videlicet non solum dandum esse vnam Logicam vtem, sed plures quia quilibet scientia est Logica vtenis, & ita cum plures sint scientiae, plures Logicae vtenes danda sunt, in loquendi modo non probo, quia etiam si omnes scientiae sint obiecta praeceptis Logicae directae, nihilominus non dicuntur dari plura obiecta adaequata Logicae praeceptis directae, sed vnum adaequatum inuoluens plura inadaequata: sic etiam si quilibet scientia sit Logica vtenis, & scientiae sint plures, non sunt dicendae plures Logicae vtenes adaequatae, sed vna comprehendens plures scientias, quarum quilibet sicuti est obiectum inadaequatum Logicae, sic est Logica vtenis inadaequata, quia non distinguitur in quacumque speciali scientia esse obiectum directum praeceptis Logicae & esse Logicam vtem.

7 Quaestio est, an sicut Logica secundum omnem partem dicitur docens, ita secundum omnem partem dicatur vtenis? P. Fonseca 1. Metaphysic. cap. 3. quaest. 1. Patres Communis. quaest. 4. proem. art. 2. docent Logicam tantum habere vsum respectu partis Topicae, & Sophisticae, non vero respectu partis Demonstrativae. Communis tamen sententia docet Logicam vsum habere secundum omnem sui partem, quia sicuti Logica docet syllogismos fallaces, topicos, & demonstrativos construere, sic syllogismi fallaces, topici, & demonstrativi sunt conformes praeceptis Logicae, & directi Logicae praeceptis: ergo sunt vsum Logicae, & actus Logicae vtenis illorum quilibet dici poterit.

8 Fundamentum Conimbricensium ad oppositam sententiam defendendam est, syllogismos in materia necessaria aliarum scientiarum effici ab ipsis scientiis peculiaribus, & non à Logica, & ita non posse dici Logicae effectus, neque actus Logicae vtenis, & syllogismi in materia necessaria ipsis Logicae sunt ipsa Logica, & ita non possunt esse vsum Logicae, quia vsum distinguitur realiter à doctrina, cuius est vsum. In materia probabilis & fallaci aliter rem se habere putant, quia existimant nullam scientiam elicere syllogismos probabiles in propria materia, quia scientia tantum elicit actus scientificos, sed omnes syllogismos probabiles & fallaces in quacumque materia fiant, elici putant ab habitu Logicae, cuius est ministrare reliquis scientiis in huiusmodi syllogismis elaborandis. Neque ideo, inquit Conimbricenses, timendum est ne reliquae scientiae inopes maneant, si omni doctrinā probabilis denudentur, quia Dialectica omnium famula administratque cum sit, non censetur alienas efficere ab aliis scientiis eas opiniones, quas ut proprias colit; quemadmodum nec opes famulorum opera comparata à dominorum facultatibus alienae censentur.

9 Hec Conimbricensium doctrina multis laborat difficultatibus, multa supponit à veritate aliena, breuiter nonnulla in illam adducam. In primis supponit demonstrationes in materia necessaria fieri à Metaphysica, Philosophia, & Theologia in propriis materiis, & circa propria obiecta siue Logicae industria, quod omnino falsum est, quia quantumvis demonstratio Metaphysica evidens sit, dum à Metaphysico conficitur, Metaphysicus regulis Logicae dirigitur, quae praescribunt modum, quo in quacumque materia faciendae est demonstratio, quod sufficit ut demonstratio Metaphysica vsum Logicae dicatur, & ad Lo-

gicam pertineat, tanquam effectus, & consummatio praeceptorum, quae tradit Logica. Secundò supponit Logicam in propria materia non posse conficere demonstrationem, quia doceat, quomodo faciendae sit definitio, directam praeceptis, quibus ipsa Logica praescribit modum, quo faciendae est demonstratio, quod à veritate alienum est, quia haec demonstratio: *Explicatio debet esse clarior re explicata: definitio est explicatio definiti: ergo debet esse clarior*: Definitio est actus, quo praescribitur modus, quo faciendae est definitio, & est Logica docens definitionem, & vsum praeceptorum, quibus Logica tradit praecepta, quibus dicit Logica, demonstratio debet consistere tribus terminis hac ratione dispositis in propositionibus per se notis, & ita falsum est non posse eundem actum esse Logicam, & vsum Logicae, hoc est esse praeceptum circa aliquid sciendi instrumentum, & vsum praeceptorum circa illum. Tertiò docent Conimbricenses, omnem syllogismum probabilem circa obiectum cuiuscumque scientiae non dependere ab habitu speciali illius scientiae, sed tantum ab habitu Logicae, quae administrat reliquarum scientiarum, quod à veritate longe abest, quia id, quod vocamus vnam scientiam totalem, includit plures habitus & plures actus quodam probabiles, & alios scientificos, licet aggregatum illud scientiam vocemus sumptā denominatione à praecipuis illius actibus. Ratio est, quia Logica tantum docet artificium syllogisticum tam in materia probabili, in qua probabilem syllogismum constituit, quam in materia euidenti, in qua demonstrationem conficit, & ex vi habitus Logicae tantum potest intellectus vincere difficultatem quae est in opere resultans ex artificio Logico, illa vero, quae ex materia resultat siue in materia probabili, siue euidenti vincenda est à peculiari habitu illius scientiae, ad quem materia syllogismi spectat. Secundò si ab habitu Logicae procederent omnes syllogismi probabiles cuiuscumque materiae, Logicae praecise quatenus Logica, haberet habitus ad disputandum de omnibus, quae Philosophia, Metaphysica, & Theologia probabiliter disputant, & consequenter ad ferè omnia de quibus haec scientiae agunt, in quibus si res exactè examinentur, vix vnam demonstrationem pro centum syllogismis probabilibus reperimus. Ex quo infero vix vnum vel alterum syllogismum demonstrationum scientiae superesse. Quod enim Conimbricenses asserunt, videlicet id timendum non esse, quia omnia, quae Logica scientiarum famula acquirit, supellectili accrescit reliquarum scientiarum, quibus acquiruntur, eleganter, & rhetorice dictum est.

10 Sic ergo firmum, vsum Logicae extendi ad syllogismos probabiles, & ad demonstrationes ad quacumque materiam pertinentes, etiam in materia ipsius Logicae, quia licet haec demonstrationes sint actus Logicae, & habeant pro obiecto sciendi instrumentum; v. g. definitionem, cuius directionem praescribunt, possunt esse obiectum aliorum praeceptorum, quae ad ipsam demonstrationem dirigantur, & ita praeceptum circa definitionem, potest esse vsum praeceptorum circa demonstrationem, sicuti de cognitione dicebam, quae potest esse speculatio vnius obiecti, & praxis respectu alius cognitionis reflexa.

11 Ex his inferes rationem docentis, & vtenis non esse differentias speciales Logicae, quilibet enim scientia practica; & quilibet ars potest diuidi in docentem, & vtem: docens dicitur actus artis vel scientiae praescribens modum praxis efficiendae, & praxis ipsa vtenis appellabitur.

12 Circa distinctionem actuum, & habituum nonnulli asserunt actum, & habitum Logicae docentis esse eundem: alij actus distinguunt, & non habitus: quod autem iuxta nostra principia dicendum sit facile explicabo. Actus Logicae vtenis diximus esse omnes actus ad quacumque scientiam spectantes, directos etiam ad ipsam Logicam Logicae praeceptis. Ex quibus inferitur actus Logicae vtenis pertinentes ad omnes scientias distinctas à Logica disferre ab actibus Logicae, quia nullus actus alius scientiae distinctae à Logica est actus Logicae docentis, demonstratio enim Metaphysica, & Theologica quantumvis dirigantur praeceptis Logicae docentis, non sunt Logica docens ut per se notum est. Actus vero Logicae vtenis pertinentis ad ipsam Logicam, necessariò erunt actus Logicae docentis, & vtenis; vtenis quia tales esse supponimus, ex eo quod dirigantur aliis praeceptis Logicae; docentis

docentis, quia sunt actus proprii Logicae cuius munus est docere, & cuius omnes actus sunt praecepta, quibus docemur conficere sciendi instrumenta. Verumtamen talis actus, qui simul sit actus Logicae docentis, quia praescribit modum, quo faciendi est definitio, & Logicae vrentis, qui dirigitur praeceptis demonstrationis, dicitur Logica docens, quatenus Logica docens versatur circa definitionem per ipsum actum, & Logica vrens quatenus Logica versatur circa demonstrationem per alios actus, quibus Logica tradit modum quo faciendi est demonstratio, quorum directione fit haec demonstratio, qua docemur definitionem conficere, & ita nunquam respectu eiusdem partis Logicae, neque respectu eorumdem praeceptorum poterit esse idem actus Logicae docentis, & vrentis.

Ex his infero omnem actum Logicae esse actum Logicae docentis, quia per hoc quod est docere constituitur actus in ratione actus Logicae, non vero omnem actum Logicae esse actum Logicae vrentis, quia non omnes actus Logicae diriguntur aliis actibus, imò ne in infinitum procedamus, dandus est aliquis actus Logicae docentis, qui nullo alio dirigatur, qui non erit actus Logicae vrentis, quia cum actus non possint se ipsos mutuo dirigere, necessum est pervenire ad aliquem, qui a nullo alio dirigatur, vel in infinitum procedere. Haec existimo a nullo posse negari, nisi tantum contendendi animo, sunt enim iuxta principia tradita omnino certa.

De distinctione habituum rem ita compono. In actu Logicae vrentis duplex potest excogitari difficultas, quaedam procedens ex materia, in qua fit sciendi instrumentum; alia ex artificio Logico, quo debet constare sciendi instrumentum, definitio videlicet, vel demonstratio. Difficultas orta ex materia, in qua fit sciendi instrumentum; debet superari habitu scientiae, ad quam pertinet materia, & obiectum formale instrumenti sciendi, quia Logica non potest vincere difficultatem, quam habet Philosophus in demonstrando dari unum primum motorem, vel dari materiam primam, ex qua omnia naturalia composita componantur, si enim hanc difficultatem vinceret Logicae habitus, superflueret habitus omnium scientiarum, una enim Logica sufficeret ad vincendas difficultates omnium scientiarum. Vincenda ergo est in actu Logicae vrentis difficultas orta ex materia demonstrationis, & syllogismi, & ex obiecto formali, circa quod versatur talis demonstratio, quod materiam voco respectu artificij logicalis, & directionis formalis syllogisticae. Difficultas alias potest excogitari orta ex artificio logicali, quod est eiusdem rationis in omnibus demonstrationibus, in quacumque materia fiant, & ad quancumque materiam spectent. Ad hanc difficultatem vincendam plurimum conducere actus Logicae docentis mihi est omnino certum, nemo enim inchoat ibi facilis conficiendum esse syllogismum in quacumque materia ceteris paribus ab homine apprime cognoscente modum, quo faciendus est, quam ab alio qui penitus ignorat praecepta Dialecticae circa syllogismum efficiendum, notitia enim praeceptorum circa demonstrationem, quae est actus Logicae docentis, dirigitur quisque ad demonstrationem faciendam in quacumque alia materia. Ex hoc infero actus Logicae vrentis directivè procedere ab actibus Logicae docentis, & mediis his actibus ab habitu Logicae docentis à quibus elicitivè procedunt actus Logicae docentis, eo modo, quo actus procedunt à propriis habitibus siue per concursum actuum, ut alij volunt, siue mediā informatione habitus, mediā, quā tanquam conditione potentia facilis producit suos actus, ut alij opinantur, de quo dicam Controv. 12. de anima, Punct. 4.

Superest difficultas an intellectus optime directus per praecepta Logicae docentis ad demonstrationes conficiendas, iam promptior, & facilius ad illas, quam esset, si hanc directionem actuam non haberet, quae consistit in actibus Logicae docentis, adhuc habeat aliquam difficultatem ortam ex artificio logicali distinctam ab illa, quae oritur ex hac materia, & ex hoc formali obiecto, circa quod versatur demonstratio, quae vincenda est ab habitu scientiae, ad quam vincendam requiritur specialis habitus Logicae vrentis? Nonnulli affirmativam partem teneant, ex eo quod artifex, v. g. pictor postquam apprime didicit pingendi artem, supposita directionis arte difficultatem habet in ipsa pictura conficienda. Negativam partem veriorum esse animo, nullum enim invenio caput, ex quo pos-

sit esse intellectus difficilis ad demonstrationem conficiendam, postquam apprime novit modum, quo faciendi est distinctum à materiali, & formali obiecto, circa quod demonstratio debet versari; cum verò difficultas ex hoc capite orta vincenda sit ab habitu scientiae ad quam pertinet demonstratio illa ratione materiae, & obiecti formalis circa quod versatur, superfluit alius specialis habitus Logicae vrentis, cum nulla specialis difficultas vincenda superest.

Ratio adducta pro opposita sententia nihil probat, quia pictor difficultatem habet in ipsa executione picturae, postquam est instructus arte pingendi, quia non est eadem potentia, quae praescribit modum pingendi, & quae pingit; & ita postquam intellectus est optime instructus arte pingendi, potest esse manus difficilis ad exequendum id quod intellectus praescribit. In intellectu autem eadem est potentia praescribens demonstrationem faciendam, & exequens ipsam demonstrationem, cui si ex materia difficultas non accrescat in executione, nulla illi potest inesse supposita directione, quam habet circa opus exequendum. Quod si postquam intellectus actu prudentiae hic & nunc est optime instructus circa actum fidei eligendum, difficultatē habeat in actu fidei ab ipso eliciendo, tota haec difficultas oritur ex ipsa materia, seu ex motu actus fidei, quod obscure movet, quae sub habitu fidei vincenda est; sicuti difficultas orta in actu Logicae vrentis ex materia & motu, vincenda est ab habitu scientiae ad quam pertineat talis actu ratione materiae, & obiecti formalis, seu motui.

Ex hoc infero omnes actus Logicae vrentis procedere elicitivè ab habitu, ad quem pertinet actus talis scientiae, & directivè ab habitu Logicae docentis, non immediatè & formaliter, quia habitus non immediatè neque formaliter dirigit potentiam, sed mediis actibus Logicae docentis, qui immediatè & formaliter dirigit potentiam ad conficiendam demonstrationem (idem intellige de quocumque alio sciendi instrumento) in quacumque materia, & ad quancumque scientiam spectantem. Infero similiter actum Logicae docentis directum aliis praeceptis eiusdem Logicae, qui simul est actus Logicae docentis, v. g. demonstratio praescribens modum, quo faciendi est definitio, directè praeceptis definitionis, procedere elicitivè ab habitu partis Logicae praescribentis modum definitionis conficiendae, & directivè ab habitu partis Logicae praescribentis modum quo faciendi est demonstratio, non immediatè, sed medio actu procedente ab habitu, qui actus immediatè dirigit demonstrationem, qui est actus Logicae docentis circa definitionem, & vrentis respectu praeceptorum quae tradit Logica circa demonstrationem.

Obiicies: Ad habitum Logicae docentis non pertinet conficere instrumenta sciendi, sed praescribere modum quo sciendi instrumenta faciendi sunt: ergo nullus actus Logicae vrentis elicitivè procedit ab aliquo habitu Logicae docentis. Respondeo, ad Logicam docentem spectare tradere praecepta circa instrumenta per demonstrationem enim ostendit Logica, quomodo faciendi sit definitio, & per definitionem circa ipsum demonstrationem docti, quomodo faciendi sit demonstratio; & ita ad Logicam docentem pertinere conficere in propria materia sciendi instrumenta, quae formaliter sunt praecepta, seu directiones circa alia instrumenta, quae tanquam obiecta respiciunt. Habitus tamen Logicae docentis à quo immediatè elicitur tale instrumentum, demonstratio videlicet, quae est doctrina circa definitionem, deferuiet ad vincendam difficultatem, quae oritur in hac demonstratione ex materia, & obiecto formali illius; illa verò quae oritur ex ipso artificio Logicali communis omnibus demonstrationibus, non vincitur ab hoc habitu, sed immediatè ab actu praescribente modum, quo faciendi est demonstratio, & mediatè ab habitu Logicae docentis à quo elicitivè procedit talis actus.

Obiicies: Actus Logicae docentis, & vrentis distinguuntur in specie: ergo non possunt procedere ab eodem habitu. Dixi eundemmet actum Logicae docentis posse esse actum Logicae vrentis, licet in ordine ad diversa extrema, quia actus dicitur docens respectu praxis, quam praescribit & respicit tanquam obiectum; & dicitur vrens respectu alius actus, à quo tanquam obiectum reflexè respicitur, & cuius est praxis, quapropter omisso antecedenti, distinguo consequens. Ergo non possunt procedere ab eodem habitu uterque

utque directiue, vel utque elicitiue, concedo consequentiam; in eodem enim actu, qui simul est actus Logice docentis assigno respectum ad vnum habitum, à quo quatenus est docens procedat, & ab alio à quo procedat quatenus vrens: ergo non possunt procedere ab eodem habitu vnus elicitiua, & alter directiue, nego consequentiam; volitio enim cuiuscumque obiecti directiue procedat à cognitione, & media hac ab habitu, & principio à quo procedit elicitiue cognitio, & nihilominus cognitio, & volitio specie differunt.

20 Obiicit: sequi ex nostra doctrina habitum Logice vrentis adhuc respectu huius actus non esse vnum simplicem sed duplicem, vnum directiuum, & alium elicitiuum. Respondeo respectu eiuſdem actus tantum dari vnum habitum Logice vrentis, qui directiue concurret ad actum, hunc vero connotare alium habitum à quo elicitiue procedat talis actus, qui non dicitur habitus Logice vrentis, sed habitus illius scientie ad quem secundum se pertineat actus ille, qui dicitur Logica vrens, sicuti potentia intellectiua, quæ est directiuum actuum voluntatis connotat potentiam volitiuam, à qua actus voluntatis elicitiue procedant, quia illius munus est dirigere mediis propriis actibus actus elicandos ab aliis potentiis, & ita elicitiua dicitur respectu propriorum actuum, & directiua respectu actuum potentie volitiue, non tamen dicitur dari duplicem potentiam directiuam respectu eiuſdem actus volitiue potentie. Sic contingit in habitu Logice vrentis, cuius est mediis propriis actibus dirigere actus elicandos ab alio habitu, & respectu illorum propriorum actuum, quos immediatè elicit, dicitur Logica docens, seu habitus Logice docentis; & respectu aliorum, quos ab alio habitu elicandos dirigit, dicitur habitus Logice vrentis. Et sic actus voluntatis, quia dirigitur ab actu intellectus, supponit potentiam volitiuam tanquam principium elicitiuum, & potentiam intellectiuam, quæ est principium elicitiuum intellectiue, quæ dirigitur, tanquam principium directiuum remotum; sic actus Logice vrentis, quia est actus peculiaris scientie directus actu Logice docentis supponit tanquam principium elicitiuum proximum habitum talis scientie, cuius est proprius, & habitum Logice docentis, qui est principium elicitiuum proximum actus, quo dirigitur, tanquam principium directiuum remotum, qui quatenus directiuus est dicitur habitus Logice vrentis.

21 Obiicit vltimò: Is qui conficit plures demonstrationes Philosophicas in *Dary* absque vllis præceptis Logice, facilis est ad faciendas alias demonstrationes in *Dary*: ergo per actus aliarum scientiarum constituitur quis facilis ad faciendos syllogismos, & sic ad alia sciendi instrumenta conficienda: ergo actibus aliarum scientiarum acquiritur habitus Logice vrentis: ergo habitus Logice vrentis non distinguitur ab aliarum scientiarum habitibus. Respondeo hominem absque arte conficientem syllogismos, aut alia sciendi instrumenta, constitui facile ad syllogismos, seu alia sciendi instrumenta faciendia; hunc tamen neque habere actum, aut habitum Logice vrentis, quia actus Logice vrentis est syllogismus factus cum directione artis Logice, & habitus huius actus est facilitas ad faciendos syllogismos præceptis Logice directos, ille vero qui syllogismos sine præceptis Logice efficeret, quantumvis facilis esset ad illos, neque syllogismos ex arte faceret, quod est habere actum Logice vrentis, neque facilis esset ad faciendos syllogismos arte directos, quod est habere habitum vrentis Logice: Sicut qui ex experientia, & nulla Medicinæ regulâ ductus medendi facilitatem habet, nullo Medicinæ docentis, aut vrentis habitu gaudet, quia habitus Medicinæ non est facilitas ad medendum, sed facilitas ad medendum actibus directis Medicinæ præceptis.

PUNCTVM III.

An Logica sit scientia.

1 Plures ingenio circa easdem questiones oppositas sententias, quarum rationem disconuenientie si illius expendissent auctores, facile inter se conuenirent, & perlongis, & valde prolixis disputationibus parcerent, agnoscetes tantâ operâ questionis materiam dignam non

esse, totamque resolui in puram de nomine questionem. In his est, quam præfixus titulus proponit, in qua multum de nomine dissertatur, ut ex dicendis constabit, in quibus accuratè discernam illa, in quibus tantum de nomine dissentio ab his, in quibus de re ipsa potest esse contentio.

Logicam non esse scientiam defendunt nonnulli antiquis, quos referunt Nostri Conimbricenses, quæst. 4. Prooem. art. 3. Hos sequuntur Pereira lib. Philosophiæ cap. 1. P. Vallius part. 1. Prolegomenorum quæst. 4. c. 10. P. Smigletius disp. 2. quæst. 5.

Logicam propriissimè esse scientiam defendunt D. Th. 4. Metaphys. cap. 4. sect. 4. Scot. quæst. 1. vniuersalium, Conimbr. supra. Toletus quæst. 2. Prooemij, Hurt. disp. 2. sect. 1. §. 2. Arriag. disp. 3. sect. 3. Merinero disp. vnic. prooem. q. 3. qui omnes asserunt Logicam docentem esse scientiam, licet de Logica vrente diuersimodè loquantur. Patrociniatur eidem sententiæ quàm plures antiqui Philosophi apud Conimbr. supra.

Ex his, qui asserunt Logicam non esse scientiam nullus est, qui neget Logicam habere plures demonstrationes, & ex principiis per se notis per legitimas illationes plures conclusiones deducere, hoc tamen non obstantè asserunt Logicam non esse scientiam, quia plures habet conclusiones non scientificas, sed tantum ex principiis probabilibus deductas. En egregiam de nomine questionem inter Patronos vtriusque sententiæ: conueniunt omnes Logicam habere aliquos actus scientificos, & alios tantum probabiles, & dissentiant, an ratione actuum scientificorum scientia sit absolutè dicenda, non obstantibus probabilibus, vel an non ita sit dicenda ratione actuum probabilium non obstantibus actibus scientificis: In questione de nomine cum illis eo, qui asserunt actus probabiles, & non scientificos non impedire Logicam ratione aliorum actuum scientiam dici, si ex alio capite reliqui actus absolutè scientifici sint: quamlibet enim scientiam totalem absolutè nomine scientiæ appellamus, etiam si secundum aliquas sui partes probabiliter tantum circa obiectum feratur, dum tamen secundum alias scientificè procedat: Si enim totalis scientia absolutè scientia dicenda non esset, quoties probabiles aliquos actus includit, neque Philosophia, neque Metaphysica scientiæ essent dicendæ, cum plures conclusiones includant tantum probabiliter deductas.

Alij verò Logicam à ratione scientiæ excludunt, quia non est speculatiua, sed practica, & Aristoteles nomine scientiæ tantum intellexit Metaphysicas scientias. Et aliam de nomine questionem in qua auctores, qui affirmant, & alij qui negant Logicam esse scientiam, admittunt Logicam demonstratiue, & practice procedere circa suum obiectum, & postea disputant an possit scientia dici necne, ex eo quod practica sit. Quæ quidem questio ad hunc locum trahenda non esset, in quo debeamus supponere quid sit scientia, seu quid debeamus intelligere hoc nomine scientia, & postea examinare an ratio significata per nomen Logice conueniat. Est ergo in hac questione firmum inter auctores, Logicam esse scientiam, si per scientiam actualem tantum intelligamus cognitionem legitime deductam ex principiis euidentibus, & per se notis: est etiam inconcussum inter illos, qui affirmant scientiam esse practicam, Logicam non esse scientiam dicendam, si nomine scientiæ actualis non intelligatur quæcumque legitima conclusio ex principiis euidentibus, & per se notis, sed illa quæ speculatiue circa suum obiectum versatur. Est ergo tota dissensio in hac materia an tantum conclusio euidens purè speculatiua dicenda sit actualis scientia; an etiam qualibet conclusio euidens etiam practica talis sit dicenda; quæ est purè de nomine, vel ad summum de mente Aristotelis, de qua possumus disputare inquirentes an Aristoteles nomine scientiæ intellexerit tantum scientias speculatiuas, & etiam eodem nomine practicas voluerit intelligi. Aristotelem tantum intellexisse nomine scientiæ scientias purè speculatiuas, dum *o. Ethic. cap. 3.* habitus, virtutes diuise in Intellectum, scientiam, Sapientiam, Prudentiam, & Artem, ostendi Controu. 1. Punct. 5. eodemque sensu loquutum esse dixi 1. Poster. text. 5. alius 7. & 2. Metaphys. text. 3. vbi scientias practicas excludit à ratione scientiæ. Verumtamen ibid. retuli Aristotelem *o. Metaphys. textu 1.* vbi scientias practicas absolutè nomine scientiæ appellauit. Ex quo intuli locis primò citatis non intellexisse Aristotelem

scientiæ nomine omnem scientiam propriè dictam, sed rationem perfectissimam scientiæ, quæ est in scientia speculatiua, & tandem conclusi in fine Punct. 5. citati, questionem esse purè de nomine, an scientiæ practicæ absolute scientiæ dicenda sint necne; quod iterum affirmo. In questione ergo de nomine, cuius neutra contradictionis pars poterit probari ex alio capite, quàm ex Doctorum usu, affirmo scientias practicas absolute scientias esse dicendas, quia communis hominum consensus cuiusque conclusioni euidenti nomen actualis scientiæ imperitur.

6 Verumtamen sunt alij, qui ex natura cognitionis practicæ nonnullas proprietates cum ratione scientiæ repugnantes deducere intendunt, quorum fundamenta adducam, & soluam, vt ex omni capite constet Logicam absolute scientiam esse dicendam, etiam si secundum omnes suos actus practica sit.

7 Obijciunt primò: De ratione scientiæ est, vt sit de iis quæ sunt talia secundum naturam, non ex nobis; sed quæ in se ipsis, & in sua natura, & non in nobis principium habent. Sed practica cognitio non versatur circa obiectum, quod sit tale ex natura rei, sed ex nobis: ergo cognitio practica non potest esse scientifica, seu actualis scientia. Maior probatur ex Arist. 6. Ethic. cap. 3. Minor probatur ex ipsa natura cognitionis practicæ, cuius est dare esse obiecto. Consequentia videtur legitima. Respondeo Aristotelem nomine scientiæ non semper intellexisse scientiam in tota sua latitudine, sed aliquando illud contraxisse ad rationem perfectissimam scientiæ, quapropter etsi conditio in maiori propositione appositæ tantum conueniret scientiis speculatiuis, non ideo à ratione scientiæ, scientiæ practicæ essent relegandæ: quia doctrinam ad Philosophi auctoritatem satisfacio. Iam ad doctrinam Maioris propositionis secundum se sumptam, Respondeo non esse inconueniens principium existentie obiecti esse in ipsa cognitione, ad hoc vt cognitio versetur scientificè circa illud, quia etiam obiectum à cognitione producatur, dicitur tale secundum suam naturam, quia ex sua natura habet non posse existere sine his prædicatis essentialibus, & repugnare sine ipsis existere, quod est habere esse ex sua natura omni modo, quo illud potest habere ens creatum, quod essentialiter debet ab alio dependere. Rem explico: agit Philosophia speculatiue de homine, Logica practice de syllogismo; differunt ex eo, quod cognitio Philosophica, non est principium hominis, & cognitio Logica est principium syllogismi, quæ differentia reperitur in ipsis obiectis in ordine ad easdem cognitiones, quorum vnus procedit à cognitione practica tendente circa illud, & aliud non procedit à cognitione speculatiua, quæ respicitur. Ceterum sicuti syllogismi existentia habet esse à cognitione practica, tanquam à principio, hominis existentia habet esse ab alio principio, à quo procedit, cum non sit à se; & sicuti dicimus hominem habere à se, seu ex se sua prædicata essentialia, verbi gratia esse animal & rationale, quia repugnat esse hominem, quin sit animal rationale, sic syllogismus habet ex se, seu à se sua prædicata essentialia, quia repugnat dari syllogismum, qui non constet tribus terminis certis, fixisque ratione dispositis, neque minus repugnat dari syllogismum in *Barbara* non compositum tribus terminis, quorum vnus qui dicitur medium sit subiectum Maioris propositionis, & prædicatum Minoris, & alius, qui dicitur maior extremitas sit prædicatum Maioris, & Conclusio. & alius, qui minor extremitas dicitur sit prædicatum Minoris, & Conclusio, quàm repugnat dari hominem, qui non sit animal rationale: ergo in eo sensu in quo potest dici obiectum creatum scientiæ speculatiue habere essentialiam à se, seu ex se, quia illam aliter habere non potest, quàm ab aliquo principio, quodcumque sit illud, à quo producatur, poterit idem dici de obiecto scientiæ practicæ.

8 Obijciunt secundò: Obiectum cognitionis practicæ potest hac vel illa ratione produci, bene & malè fieri: ergo non habet ex se determinatam prædicatam, de quibus possit dari scientia. Respondeo idem obiectum cognitionis practicæ, v. g. syllogismum in *Barbara*, seu in alia quacumque figura, non posse diuersis rationibus produci, neque indifferens esse, vt bene, malè fiat, sed necessario certam quadam ratione producendum esse, & rectè esse faciendum, si talis syllogismus faciendus sit, scientia enim

practica non eò tendit, vt rectè fiat aliquod obiectum, quod indifferens est vt bene vel malè fiat, sed ne loco obiecti producendi, quod per se ipsum rectum est, & non potest eo ipso quod fiat non rectè fieri, producat aliquid obiectum quod per se ipsum declinet à dictamine scientiæ practicæ, aliter fieri nequeat. Patet hoc in quocumque syllogismo, qui est obiectum scientiæ practicæ, qui per se ipsum est conformis, aut disconformis regulis artis, & nunquam fieri potest vt syllogismus ille, qui semel est disconformis, fiat conformis, aut è contra, idemque est dicere: syllogismus iste non est rectè factus iuxta syllogismi regulas, ac dicere, syllogismus iste, seu propositiones istæ, quæ syllogismi loco ponuntur non sunt syllogismus, neque ex illis syllogismus resultat: idem dico de quocumque sciendi instrumento, idem enim est dicere, hæc definitio, seu hæc diuisio, seu hæc demonstratio est viciosa, ac dicere hæc definitio, aut diuisio, aut hæc demonstratio simpliciter talis non est.

Obijciunt tertio: Omne obiectum cognitionis practicæ est illud, quod fieri potest à nobis: sed illud quod fieri potest à nobis est singulare: ergo omne obiectum practicum est singulare. Sed de singularibus non datur scientia: ergo de obiecto cognitionis practicæ non potest dari scientia: ergo cognitio practica, quæ versatur circa tale obiectum, scientia non est. Hurtadus disp. 1. Metaphysicæ, 6. subsect. 4. asserit posse dari scientiam de singularibus, quia de his numero celis, qui de facto sunt inquirunt Philosophia, an constant materia, & formâ: & quia cum queritur de magnitudine cæli Empyreæ, Solis, & Lunæ agitur de hoc cælo Empyreæ, & de hoc Sole, & Luna, quæ de facto sunt, & ex his singularibus doctrina ad alia similia deducitur. Similiter demonstrat Astrologus hanc numero eclipsim crastinâ die futuram, & hanc numero stellarum coniunctionem, quæ motu naturali calorum mediâ hac nocte continget.

Non hæc conuincunt dari scientiam de singularibus quatenus singularia sunt, & vltimas differetias individuales includunt, quia cum inquirunt de his numero celis, qui de facto sunt, an constant materia, & formâ, non de illis inquirunt formaliter vt sunt talia individua, quia etiam si essent alij cæli numero diuersi cum proprietatibus omnino similibus, quos neque sensus neque intellectus humanus ab his posset discernere, idem eodem modo de illis disputaret; sed demonstratio si qua est in hac materia, procedit de his celis quatenus conueniunt cum alijs eiusdem rationis cum ipsis, qui eorum locis possent produci. Idem dico de eclipsi, & siderum coniunctione, quas demonstrat Astrologus: non enim illas demonstrat, quatenus sunt talia individua, neque quatenus procedunt ab hac ratione individua motus, sed secundum rationem communem quæ comprehendit aliam indiuiduam eclipsim, & aliam indiuiduam coniunctionem, quæ ab alio numero calorum motu, & ab alijs celis numero distinctis possent contingere.

Respondeo obiectum cognitionis practicæ esse obiectum quod potest fieri à nobis, nihilominus posse esse rationem communem, & vniuersalem materialiter sumptam, seu quæ sit vniuersalis per ipsam cognitionem, quia hæc ex parte obiecti nihil aliud dicit, quàm plura individua, quorum vniuersalitas, non supponitur ad ipsam cognitionem, quia in mea sententia vniuersalitas à cognitione non distinguitur, & in sententia aliorum fit per ipsam cognitionem. Ad formam argumenti respondeo cõcessâ maiori distinguendo minorem. Obiectum quod potest fieri à nobis tantum est hoc numero singulare, & non aliud, nego: hoc singulare, & illud singulare vnumquodque vt distinctum ab alio, concedo. Deinde distingo consequens: ergo obiectum cognitionis practicæ debet esse hoc singulare, & non aliud, nego consequentiam: debet esse hoc singulare, & illud singulare, concedo consequentiam. Deinde distingo minorem seu secundum antecedens, sed de singularibus non datur scientia, distingo minorem; de singularibus non datur scientia, quatenus cognoscuntur secundum rationem communem omnibus, & instar vnus nostro modo concipiendi, in réque omnibus similem, nego: secundum rationem illam quæ est propria huius numero indiuidui vt distincti ab alijs, transeat. Itaque cognitio practica respicit plura individua, quorum quodlibet possumus ex vi illius cognitionis efficere, etas

intercedit tamen duplex differentia; prima est, quod una, eademque practica cognitio attingit simul omnia individua, quae non nisi successivè & per distinctas actiones nos possumus efficere. Secunda, quod ex vi cognitionis practicae scientificae, quae omnia individua, quae à me fieri possunt confunduntur, & ab illis praecinduntur, siue ex parte actus, siue ex parte obiecti, differentia individualis, ex vi tamen actionum, quibus sunt neque datur confusio aliqua individuum, neque differentiarum praecisio, quia licet intellectus vim habeat praecindendi vnum praedicatum ab alio ex his, quae sunt in obiecto, nulla potentia effectiva neque ipse intellectus potest similem praecisionem exhibere circa effectum. Itaque ex vi cognitionis praecindentis, per quam fit siue actus, siue formaliter obiectum vniuersale; datur actio non praecindens: seu haec numero praxis, quia ex vi cognitionis; quae ego dico, syllogismus in *Darj* constat tribus terminis hac ratione dispositis, quae se extendit ad omnes syllogismos, qui in *Darj* fieri possunt, & praecindit à differentia individuali cuiusque, habet intellectus sufficientem directionem, ut oblata hac aut illa materia, in hac seu in illa possit syllogismus in *Darj* conficere.

12 Obiicies: Cognitiones scientificae sunt aeternae veritatis, & habent obiectum necessarium. Sed id quod potest à me fieri non habet aeternam veritatem, siquidem in tempore fit, neque est obiectum necessarium, siquidem potest non fieri: ergo non est obiectum scientiae. Respondet. Cognitiones scientificas dici aeternae veritatis, & necessarias, non quia annuncient aliquod obiectum existens ab aeterno, seu necessarium secundum existentiam, sed quia de obiecto siue necessario, seu contingenti, secundum existentiam ab aeterno, vel in tempore existenti enunciant ea, quae illi sunt essentialia, praecise quatenus essentialia, seu quatenus connexa cum subiecto in quocumque statu consideretur, siue existens, siue tantum possibile, exempli gratia, haec propositio, *homo est animal rationale*, dicitur aeternae veritatis, quia tantum significat implicare dari hominem, qui non fit animal rationale, quod per totam aeternitatem verum est, quia nullum aeternitatis instans assignabis, in quo deest homo, qui non fit animal rationale, etsi quocumque instanti homo existens contingenter existat, & in illo poterit non existere. In hoc sensu de syllogismo, quem contingenter in tempore conficio potest dari propositio veritatis necessaria, & aeternae, haec enim veritas, *syllogismus in Darj constat tribus terminis hac ratione dispositis*, ab aeterno prolata esset vera, quia sicut implicat dari hominem in aliquo aeternitatis instanti, in quo non fit animal rationale, sic implicat in aliquo aeternitatis instanti dari syllogismum in *Darj*, qui non constet tribus terminis hac ratione dispositis. Eodem sensu omnes conclusiones ab aeterno veritatem, & necessitatem habent, ab aeterno enim est obiectum huius propositionis, *Definitio constat genere & differentia*, hoc est, eo ipso quod fit definitio, in quacumque materia illa fit constabit genere, & differentia, & ab aeterno esset verum dicere, *definitio est clarior definitio*, hoc est eo ipso quod fit definitio, in quacumque materia illa fit, erit clarior suo definito: ex hoc ergo capite non repugnat cognitionem practicam tendere scientificè in obiectum ex vi illius in tempore, & contingenter productum, cum de obiecto contingenti secundum existentiam possint dari enunciationes necessariae, & veritatis aeternae.

Ex hoc inferes verum non esse, quod docet Smilietius, disp. 2. quest. 5. pag. 173, essentiam subiecti practici dependere à nobis, & à nobis constitui, & ita omnem conclusionem practicam dependere ex altera premissa contingenti, quia etsi medium in maiori necessario coniungatur cum passione, in minori contingenter coniungitur cum subiecto, quae contingentia impedit absolutam propositionem conclusionis. Quam doctrinam hoc Logico exemplo confirmari dicit. *Omnis syllogismus constans talis dispositione recte concludit: syllogismus in Barbara constat tali dispositione terminorum: ergo syllogismus in Barbara recte concludit*: in quo syllogismo manifestum esse ait, medium necessarium coniungi cum passione; in minori autem affirmat, contingenter cum suo subiecto coniungi; nam quod syllogismus ille sit in *Barbara*, & quod habeat talem dispositionem non provenit ex natura rei, sed ex intellectu

nostro talem structuram syllogismi consciente ad finem recti discursus.

13 Rem non ita se habere constat ex doctrina tradita, quia quod syllogismus ille, qui de facto est in *Barbara* sit in *Barbara*, & talem dispositionem terminorum habeat, tantum potest à nostro intellectu dependere, quatenus dependet à nostro intellectu fieri talem syllogismum, in quo sensu etiam pendet à Ioanne generante Petrum, hunc esse hominem, & esse animal rationale, quia sicuti syllogismus, qui est in *Barbara* non existeret, si non fieret à nostro intellectu, sic Petrus, qui est animal rationale, non existeret si non procederet à Ioanne, vel ab alio loco Ioannis, & sicut implicat Petrum produci à Ioanne, vel à quocumque alio, quin Petrus euadat homo, & animal rationale, sic implicat hunc syllogismum, quem dicimus esse in *Barbara* produci ab intellectu, quin euadat *Barbara*, & cum hac terminorum dispositione, quae essentialiter constat, ita ut si in aliquo terminorum alteraretur dispositio, non solum non esset syllogismus in *Barbara*, sed neque esset idem syllogismus, quia physice esse, hunc syllogismum, esse in tali figura, & habere hanc terminorum dispositionem sunt omnino realiter idem. Quomodo autem regulae artis deseruiant ut syllogismus sit in *Barbara* dixi supra. Regulae autem artis ut sepe dixi non deseruiunt, ut syllogismus idem indifferens ut sit, vel non sit in hac figura, de facto sit in illa, sed ut ex innumeris syllogismis probabilibus, quorum hic essentialiter est in *Barbara*, ille in *Darj*, ille in *Cesare*, & ille in *Datapti*, & aliis conceptibus qui syllogismorum apparentiam habent, & syllogismi non sunt, à nobisque propter illam fallacem apparentiam syllogismi fallaces appellantur, de facto intellectus noster eliciat hunc syllogismum praeter alio, qui essentialiter est in illa figura, in qua nos intendimus syllogismum conficere.

Ultimò adduci solet quoddam problema Aristotelis asserentis absurdum esse simul querere scientiam, & modum sciendi: Sed Logica est modus sciendi: ergo non est scientia, aliàs in Logica simul daretur scientia, & modus sciendi, & qui Logicam inuestigaret, quæreretur simul scientiam, & modum sciendi. Plausibilis inter Doctores solutio est, Aristotelem fuisse loquutum de scientia distincta à modo sciendi, & tantum intendisse absurdum esse simul querere Logicam, & scientiam aliam à Logica distinctam.

15 Hic latè nonnulli disputant, an Logica non tantum ut docens, sed ut vtens sit scientia? Huic quaestioni facile respondeo: Logica vtens formaliter est quodlibet sciendi instrumentum in quacumque materia confectum, seu ad quaecumque scientiam pertinet ut actu directum, & dependens à praecipis Logicae: sed hunc syllogismum, quem ego conficio, actu dirigi Logicae praecipis, & ab illis dependere, est quaedam extrinseca denominatio, quia absque ullis praecipis, etsi non ita facile posset fieri idem met syllogismus, & non pertinet formaliter ad tendentiam syllogismi directi in suum obiectum: ergo non pertinet ad rationem formalem scientiae: ergo Logica vtens ut vtens non est scientia. Priorem consequentiam probor: ratio scientiae est intrinseca actui, & dicit respectum ad obiectum. Sed ratio formalis vtentis non est intrinseca actui, neque dicit respectum ad obiectum: ergo ratio formalis vtentis, non est ratio formalis scientiae: ergo actus Logicae vtentis ut vtentis non est scientia. Ex hoc infero actum Logicae vtentis ut vtentis nunquam esse scientiam formaliter; materialiter autem aliquando non ita, quia aliquando actus directus praecipis scientificus est.

16 Logicam docentem, ut docentem vulgò dicitur esse scientiam, quod non ita intelligendum est, ut omnis formalitas docentis, seu omnis docendi ratio sit ratio formalis scientiae, quia in Logica docente plures sunt actus tantum probabiles, qui nulla ratione, neque formaliter ut docentes, neque materialiter sumpti scientifici sunt. Respectus docentis est respectus ad obiectum, de quo Logica ostendit quā ratione faciendum sit, quod potest docere conclusione deducta ex principiis probabilibus, & tunc talis doctrina formaliter non erit scientia; & potest docere modum quo faciendum sit sciendi instrumentum per medium euidentis, seu conclusione deducta ex praemissis euidentibus, & tunc talis doctrina, seu talis docendi modus erit formaliter scientia, ad cuius rationem formalem

malem spectat tendentia in obiectum, quod ex vi illius apparet per medium evidens. Ex hoc infero Logicam docentem vt docentem præcisè sumptam non esse scientiã, quia potest dari actus Logicæ docentis, qui scientia non sit; Logicam verò vt docentem, seu vt ostendentem modum quo faciendum est sciendi instrumentum per medium evidens, seu conclusionem deducta ex præmissis evidentiis formalissimè esse scientiam.

18 Omnia quæ de actibus Logicæ vt sic, & de actibus Logicæ docentis & vtentis huc vsque diximus disputantes, an illis ratio scientiæ actualis conueniat, eodem prorsus modo transferenda sunt ad habitus, à quibus procedunt; ille enim habitus dicitur habitualis scientia, qui est principium actus, qui est scientia actualis; & habitus, qui huiusmodi actus principium non est, nullatenus habitualis scientia dicitur.

PUNCTUM IV.

An Logica sit ars.

1 Incidimus in egregiam de nomine quæstionem, quam sine contentione adhuc illorum, qui de hac re contentunt, breuiter definiam. Logicam esse artem defendunt P. Fonseca 2. Met. cap. 3. quæst. 2. sect. 4. P. Vals. 1. 2. disp. 85. cap. 1. & pauci ex antiquis apud Vallium modò citandum. Dialecticam non esse artem defendunt P. Tolet. q. 4. de Dialectica in communi propè finem, P. Vallius Part. 2. Prolog. q. 4. cap. 10. P. Smigletius disp. 2. sect. 5.

2 Aristoteles artem definit: *Habitus cum ratione factiuus*, quæ differt à prudentia, quam definiuit idem Philosophus: *Habitus cum ratione actiuus*, per ly *factiuus*, cuius verbi expositio est totum huius difficultatis negotium. Dixi Controu. 1. Punct. 1. Aristotelem factionem appellasse, omnem actionem siue internam, siue externam distinctam ab habitu voluntatis, quod inferebam, ex eo, quod in illa diuisione habitus in Intellectum, Sapientiam, Prudentiam, & Artem, nomine artis scientias practicas intellexerit, & nomine scientiæ speculatiuas tantum comprehenderit. Iuxta hanc definitionis Artis expositionem, Logicam esse artem compertum est, quia est habitus cum ratione præscribens quæ ratione facienda sunt sciendi instrumenta, quæ sunt operationes intellectus distinctæ à voluntatis operationibus. Neque ars secundum hanc acceptionem desumpta opponitur cum ratione scientiæ, potius omnes scientias practicas comprehendit.

3 Alij ex Aristotele probare intendunt factionem esse actionem, quæ præter ipsam habet aliquod opus externum quod post se relinquit, sicuti ars adificandi post actionem relinquit adificium post illam perseuerans. Ex eodem capite iidem affirmant Aristotelem 1. Magnorum Moraliũ c. 33. negare citharizationem esse factionem, quia non relinquit opus post se. Iuxta hanc artis acceptionem Logicam non esse artem compertum est, quia operatio, ex cuius sciendi instrumentum constituitur, nullum opus post se relinquit, & ita habitus, ex vi cuius fit sciendi instrumentum habitus factionis dici nequit, & consequenter habitus factiuus dici non potest. Ex hoc capite à ratione artis P. Toletus, P. Vallius, & P. Smigletius supra citati Logicam excludunt.

4 Tota hæc quæstio deuoluitur ad inquirendum, quid Aristoteles intellexit per nomen *factiuus* in definitione posito, & quid idem Philosophus per factionem intelligat, cuius principium nomine *factiuus* significatur, in qua video nobiles Aristotelis interpretes asserentes Aristotelem nomine *factiuus* intellexisse principium operationis externæ, ideo ab hac expositione non recedo, iuxta quam dicendum est Logicam non esse artem. Standum tamen est dictis Controu. 1. Punct. 5. vbi dixi nomine artis omnes scientias practicas intellexisse Aristotelem, & ita nomen *factiuus* in definitione artis appositum extendendum esse ad omnes operationes etiam internas distinctas à voluntatis operationibus.

5 Quæ duo componentur si dicamus in prædicta definitione extendisse nomen artis, & rationem factiuæ, ad habitus, qui strictè loquendo factiuæ non sunt, & rationem factionis ad actiones, quæ non ita simpliciter debent appellari, sed tantum secundum quid propter similitudinem aliquam, quam habent in hoc quod est dirigi aliis actibus

intellectus, cum externis operationibus, quæ propriæ factiones dicuntur. Cum enim in eadem diuisione nomen scientiæ non in tota sua latitudine desumpisset, quatenus se extendit ad omnem scientiam, sed tantum pro scientiis speculatiuis, necessum fuit illi nomen artis extendere ad illa quæ tantum secundum quid, & propter similitudinem aliquam artes dicuntur, vt sub illo comprehenderetur ea, quæ nomine scientiæ sub quo legitime comprehendi debebant, continerentur. Potuit autem Aristoteles vt nomine scientiæ strictiori significatione, quam in se habet, vt ostenderet excellentiam scientiarum speculatiuarum, quarum comparatione practica scientiæ, etsi essentia scientiæ gaudeant, non simpliciter scientiæ appellandæ esse videntur. Supposita autem hac stricta acceptione scientiæ, necessum fuit laxà vt artis acceptione, ne scientiæ practica in illa diuisione non contentæ nomine scientiæ omnino à diuisione excluderentur.

PUNCTUM V.

An Logica sit scientia practica vel speculatiua.

1 R Eueranda sunt in memoriam illa, quæ de natura scientiæ practica & speculatiua tradidi Controu. 1. Punct. 2. quibus præmissis faciliè præsentem dirimam quæstionem.

2 Prima sententia docet Logicam esse purè speculatiuam: sententiam hanc defendunt Scotus, quem sui sequuntur. Ex modernis Rada Controu. 3. art. 2. Faber in prologo sententiarum disp. 9. c. 1. Theodorus ibid. quæst. 4. Merinero in Logica disp. vnica proœmial. quæst. 6. sect. 2. & apud hos plures ex antiquis Scoti discipulis. Eandem amplectuntur ex Thomistis non pauci, Capreol. q. 2. prol. Soncinas 6. Met. q. 2. Tabel. ibid. Scotus in Logica q. 4.

3 Secunda sententia docet Logicam partim esse practicam, partim speculatiuam: ita sentiunt P. Vals. 1. part. disp. 4. n. 2. P. Suar. 2. Met. disp. 44. sect. 13. m. 54. P. Rub. q. 5. Proœmij num. 14. Hurt. disp. 2. sect. 2.

4 Tertia sententia docet Logicam neque esse practicam, neque speculatiuam, neque vtramque differentiam secundum distinctos actus habere, quia neutram illarum propriè in se habet, & improprie aliquid vtriusque participat. Sententiam hanc defendunt Smigletius disp. 2. sect. 4. & P. Vallius part. 2. prolog. q. 4. c. 16. c. 15. 16. & 17.

5 Quarta sententia cui assentior asserit Logicam esse merè practicam. Defendunt hanc sententiam Fonseca 2. Met. c. 3. q. 2. sect. 4. Conimb. q. 4. art. vnico, Arriaga disp. 3. sect. 4. subsect. 2.

6 Prima sententiæ fundamentum est Logicam versari circa operationes intellectus, ex quo infero Logicam non esse practicam, quia ratio practici dicit ordinem ad praxim, & operatio intellectus praxis esse nequit, cum essentialiter sit speculatio, quæ praxi opponitur. Fundamentum istud impugnauit Controu. 1. Punct. 2. vbi contra Scotum, & illius asseclos probauit nostri intellectus operationem optimè posse rationem praxis habere, & hanc non dicere actionem distinctam à nostri intellectus operationibus.

7 Fundamentum secundæ sententiæ est, dari in Logica aliquos actus, qui practici esse nequeunt, quos postea obiciam contra propriam sententiam, & ostendam tales actus practicos esse, vel ad Logicam non pertinere.

8 Eidem ferè fundamento, quo prima, tertia innitur sententia, quæ asserit Logicam non esse propriè practicam, neque propriè speculatiuam, negat enim esse speculatiuam, quia non sistit in cognitione sui obiecti, & non affirmat simpliciter esse practicam, quia illius obiectum sunt nostri intellectus operationes, quibus ratio praxis conuenire nequit, quia hæc dicit actionem distinctam ab operationibus nostri intellectus. Concedo ergo huic sententiæ Logicam non esse speculatiuam propter rationem, quæ ipsa vtitur, & nego practicam dici non posse, quia vertitur circa operationes nostri intellectus, quibus ratio praxis conuenire non possit, ostendi enim loco citato optimè prædictam rationem praxis nostri intellectus operationibus conuenire. Quod si velis defendere praxim dicere actionem distinctam à nostri intellectus operationibus alicui testimonio Philosophi adhærens, contentio tantum poterit esse de Philosophi mente, in re enim omnes conuenimus Logicam dirigere nostras intellectus operationes, &

& non alias ab his distinctas, quod nos dicimus sufficere, ut practica appelletur, & tu dicis sufficiens non esse ut a nobis practica dicatur, absque eo quod tu neges in Logica formalitatem aliquam, quam nos concedamus, vel absque eo quod nos aliquam formalitatem ab his, quas tu in Logica ponis, auferamus, aliāque ratione constituamus.

Possem pro quarta sententia, quam amplector adducere D. Thomam opusc. 70. in Boetium de Trinitate quaest. de diuisione scientiarum speculatiuarum, in responsione ad secundum, ubi expresse affirmant Logicam non esse speculatiuam; sed quia poterunt auctores secundae sententiae respondere Angelicum Doctorem dixisse esse practicam, & non speculatiuam, quia secundum maiorem partem actuum est practica, & tantum secundum aliquos speculatiua, ab auctoritate Doctoris Angelici abstinere, & ratione meam conclusionem probo. Logica versatur circa intellectus operationes dirigendas: sed directio operationum intellectus est praxis, seu operatio: ergo versatur circa operationem, seu praxim: ergo Logica est practica. Non versari circa aliquid obiectum merè illud speculando sic probatur. Totum Logicæ obiectum adequatum sunt intellectus operationes, harumque directio, videlicet constructio definitionis, diuisionis, propositionis, argumentationis: sed hæc omnia sunt à Logica, quæ versatur circa illa dirigendo intellectum, ut rectè hæc sciendi instrumenta conficiat: ergo totum obiectum circa quod Logica versatur est operabile, & circa illud modo operabili versatur.

Respondent auctores oppositæ sententiæ Logicam ipsam circa obiectum à se factum post ipsam operationem tendere speculatiuo modo, sicut artifex facta domo merè speculatiue considerat esse diuturnam, & à frigore defendere. Contra consideratio passionum, vel proprietatum obiecti facti à Logica vel conducit ad operationes intellectus dirigendas, vel non conducit: si conducit, erit practica; si non conducit, non pertinebit ad Logicam, quia hæc tantum agit de operationibus dirigendis, non vero de ipsi operationibus secundum se, nec de ipsa directione, nisi quatenus ab ipsa Logica procedente. Contemplatio enim instrumentorum sciendi secundum se non ad Logicam, sed ad Philosophum, vel Metaphysicum atinet. Exemplum de architecto nihil probat, quia quando considerat artifex domum esse diuturnam, & defendentem à frigore, considerat id quod artifex intendit facere, quia intendit facere domum defendentem à frigore, hoc est, tali modo dispositam ut à frigore defendat. Cognitionis enim, quæ pertinet ad artificem, & in qua ars actualis consistit, dicit, domus ita facienda est ut à frigore defendat, ex vi cuius artifex domum facit tali modo dispositam ut à frigore defendat.

Inhabis: artifex considerat domum iam factam, quæ consideratio ad domum faciendam nequit deferre, ac proinde neque practicam esse, sed purè speculatiuam. Respondeo domum factam posse considerari ut iam factam præcisè, vel posse considerari ut factibilem ex se, vel quatenus potest in illa corrigi aliquis error, si forsan in illius structura sit commissus. Si posteriori modo consideretur, cognitio practica erit; si priori, cognitio illa ad artem architectandi non pertinebit, quod eadem prorsus ratione in Logica contingit, possum enim ego examinare circa syllogismum iam factum, an habeat omnem conformitatem cum præceptis Logicæ cognitione præcisè ordinata ad illum syllogismum speculandum, ita ut si appareat syllogismum non esse legitimum, ex vi illius cognitionis non ergo potero syllogismum legitimum conficere, & tunc cognitio illa practica non erit. Possum insuper inspicere an syllogismus à me factus habeat conformitatem cum præceptis Logicæ, ut si proprietates illæ in syllogismo facto desiderantur, alium conficiam, in quo reperitur omnimoda conformitas cum Logicæ præceptis, & tunc talis consideratio spectabit ad Logicam, & erit practica.

Inhabis: quando ego considero syllogismum à me factum non esse iuxta regulas artis, & ideo syllogismum alium regulis illis conformem efficio, duplicem reperiri cognitionem, quandam ex vi cuius detego syllogismum non esse legitimum, aliam, quæ præscribit modum, quo alius syllogismus legitimus sit faciendus, qui loco legitimi substituitur, ex quibus posterior erit practica, quia præscribit modum, quo faciendus est alius syllogismus; & prior speculatiua, quia illa immediatè non præscribit modum, quo faciendus est talis syllogismus, sed proponit

malitiam syllogismi iam facti, ex qua moueor ad faciendum alium directum præceptis Logicæ, & non cognitione quæ deprehenditur malitia prioris syllogismi: ergo prior illa cognitio practica non est, quia non ex eo, quod mouear ego, ad aliquid faciendum ex hoc obiecto cognito, cognitio talis obiecti practica est, aliās cognitio quæ Deus cognoscit hominum peccata, practica esset, quia ex peccatis cognitis mouetur Deus ad poenam infligendam.

Respondeo cognitionem illam priorem, ex vi cuius tantum deprehenditur malitia syllogismi iam facti, & tantum deferuit ad alium legitimum faciendum applicando motum, quo voluntas determinatur ad faciendum alium syllogismum, per se, & intrinsecè non pertinere ad Logicam, sed tantum extrinsecè, quatenus ego illam elicio ex intentione faciendi alium syllogismum, si forsan errorem aliquem deprehenderim in syllogismo iam facto, & ita sicut extrinsecè, & non per se pertinet ad Logicam, sic potest extrinsecè, & non per se, sed ratione intentionis, à qua procedit dici practica, etiam si intrinsecè & per se cognitio sit speculatiua ut rectè probat ratio facta. Neque obstat Logicam frequenter uti tali cognitione, ut dicamus adhuc talem cognitionem Logicam non esse, sed Philosophicam, aut Metaphysicam, quia Nauclerus utitur cognitione coniunctionis syderum, ut temporis opportunitatem ad nauigandum agnoscat, & tamen cognitio circa syderum coniunctionem, & temporis tranquillitatem non pertinet per se formaliter ad artem Nauicam, sed supponitur ad exercitium ipsius artis: sic affirmo in præsentī Logicum speculantem malitiam huius syllogismi, ex qua mouetur ad rectum syllogismum faciendum regulis artis directum, uti cognitione speculatiua circa malitiam syllogismi iam facti, quæ formaliter non pertinet ad Logicam, sed ad Philosophiam, seu ad Metaphysicam, ut ex illa moueatur ad faciendum syllogismum directum Logicæ præceptis, sicut Nauclerus utitur cognitione pertinente ad Astrologiam, ut ex illa moueatur ad nauim ducendam iuxta præcepta Nauicæ artis.

Obiiciunt auctores asserentes Logicam habere aliquos actus speculatiuos: Hæ cognitiones, definitio & definitum conuertuntur; genus latius patet suis differentiis; conclusio identificatur cum præmissis pertinent ad Logicam, & tamen non sunt practicae: ergo non omnis cognitio practica pertinet ad Logicam. Priorem partem antecedentis nemo negabit, posteriorem probo. Illa quæ identificantur sunt obiectum definitionis cum obiecto cognitionis, per quam cognoscitur definitum, & obiectum conclusionis cum obiecto præmissarum. Similiter, illud quod latius patet est obiectum, quod ex vi cognitionis genus denominatur respectu obiecti, quod ex vi cognitionis denominatur differentia: sed hæc maior extensio generis, & illorum extremorum identitas sunt independentes à prædictis cognitionibus: ergo prædictæ cognitiones per ordinem ad hæc obiecta practica non sunt. Respondeo hos Logicæ actus non versari circa conceptus obiectiuos, sed circa formales, quod probauit Punct. 5. & ita esse practicos, sonant enim, sic conficienda est definitio ut illius significatum sit idem cum significato cognitionis, per quam repræsentatur definitum: tales præmissæ debent in syllogismo adduci, talisque debet esse conclusio, ut huius illarumque obiectum significatum realiter sit idem; demum talis debet esse cognitio generis ut ad plura se extendat obiecta, quàm cognitio alterius differentia, quæ cognitiones practicae sunt, deferuiunt enim, ut iuxta modum ab illis præscriptum efficiantur definitio formalis, formales præmissæ, conclusio formalis, & formales conceptus generis, & differentia. Idem dico de illis principiis, dici de omni, & dici de nullo, quæ immediatè dirigunt intellectum, ut ex propositione vniuersali affirmatiua particularem affirmatiuam inferam, & ex vniuersali negatiua particularem negatiuam deducam.

PUNCTUM VI.

De utilitate, & necessitate Logica ad alias scientias.

Vplici ratione utilis est Logica omnibus aliis scientiis. Primò dirigendo intellectum ad sciendi instrumenta faciendā, videlicet definitionem, diuisionem, argumen-

argumentationem, quibus scientiæ omnes vtuntur. Secundò suppeditando generalia media ad disputandum, & discurrendum de rebus omnibus, ostendendo videlicet locos communes, & sedes argumentorum, ex quibus argumenta ad quamcumque rem probandam desumi possunt. Primum illud spectat ad formam argumentandi, secundum ad materiam; quamvis enim quælibet scientia habeat media singularia ad suas conclusiones inferendas, tamen Logica omnibus præbet generalia quædam media ex locis communibus desumpta, v.g. de locis definitionis, descriptionis, notationis, partium, totius, causarum, effectuum, antecedentium, consequentium, repugnantium, similitum &c. de quibus omnibus doctè, & latè Nolter Fonseca lib. 7. constituit. Dialecticarum à cap. 10. vique 38. Hæc pars topica vt distincta à reliquis iuxta strictam nominis significationem, Dialecticæ nomen sibi asseruare debebat, vt eruditè ostendunt Noltri Conimbricenses quæst. 4. Proœmial. art. 1. iam tamen vsu receptum est Dialecticæ nomen extendi ad hanc partem topicam, & ad alias, quæ specialiter Logicæ nomine gaudebant.

Hæc duo præstat Logica reliquis scientiis immediatè per proprios actus, habitus enim Logicæ immediatè ad actus aliarum scientiarum non concurrunt, neque ab illis gignitur, sed tantum à Logicæ actibus; omnis enim habitus concurrat ad actus similes illis, à quibus producitur. Actus Logicæ directiue concurrere ad actus reliquarum scientiarum constat ex dictis de natura Logicæ docentis, & vtentis, vbi per directionem explicuimus docentis & vtentis Logicæ formalitates. Neque alius est actiue influxus necessarius procedens à Logicæ actibus terminatus ad actus aliarum scientiarum, eo enim ipso, quod per actus Logicæ instruat intellectus de modo, quo faciendum est sciendi instrumentum, oblata materia cuiuscumque scientiæ intellectus facilis est ad instrumenta sciendi conficienda, quæ elicitiue procedant à scientia illa, ad quam spectant, & directiue à Logicæ actibus, vt latius dicebam Punct. 2. n. 17.

Ad definiendum quomodo Logica necessaria sit ad alias scientias supposito modo influendi in illas, sciendum est duplicem esse necessitatem, vnam ad simpliciter operandum, quæ suppleri nullo modo potest, quia necessitate existentia ad operandum requiritur. Alia est necessitas secundum quid vel ad melius, quæ suppleri potest aliquo labore, vt necessitas, quam habeo equi, vel curus ad eundem Matritum. Deinde in memoriam reuocandum est Logicam actualem aliam, quandam esse habituales; Logica actualis dicitur ipse actus Logicæ; habituales Logica appellatur habitus, à quo procedit actus, qui dicitur Logica actualis. His præmissis nonnullis conclusionibus breuiter rem desino.

PRIMA CONCLUSIO. Quilibet actus sciētificus cuiuslibet scientiæ potest acquiri sine Logica actuali, & sine habituali. Probo hanc conclusionem præprios actus scientifici Logici acquiruntur sine Logica præcedenti: ergo similiter poterunt alij acquiri, cuiuscumque scientiæ sint. Secundò probatur: possunt præmissæ cuiuscumque conclusionis in particulari, & illarum cum conclusione connexo agnosci sine Logica: ergo potest acquiri scientia actualis sine Logica. Antecedens patet in pluribus illationibus, quas homines nullā instructi scientia conficiunt: rusticus enim dicit, *homo sentit quia est animal*, quæ causalis propositio hanc inuoluit demonstrationem: *Omne animal est sensituum: Homo est animal: ergo homo est sensituum*. Quod si aliæ sunt conclusiones, de quibus non est eadem ratio, quia difficilius illarum connexio cum præmissis agnoscitur, difficultas illa vinci poterit maiori studio, & ingenij perpicacia, quibus sine Logica quisque poterit attingere perfectam notitiam illarum præmissarum cum conclusione. Addo difficultatem vinci non posse Logica actuali, aut habituali, quia non ostendit connexionem præmissarum in particulari cum conclusione, sed docet quomodo disponendæ sunt præmissæ, quæ alijs cum conclusione cognoscantur connexæ, vt ex illis per discursum legitimum inferatur conclusio.

SECUNDA CONCLUSIO: Omnes actus scientifici omnium scientiarum metaphysicè loquendo possunt acquiri sine Logica. Inferitur hæc conclusio manifestè ex præcedenti, quia si quilibet in particulari potest acquiri, vno acquisito poterit alius, & alius acquiri,

acquisitio enim vnus non impedit alijs acquisitionem imò ad illam adiuvat.

TERTIA CONCLUSIO: Moraliter loquendo implicat quocumque maximo studio, atque labore acquiri simul actus alicuius scientiæ sine Logica actuali. Ratio conclusionis sumenda est ex difficultate obiectorum, quæ maxima est, & ex imbecillitate intellectus, idque experientia suadet, quæ videmus hominem Logicæ ignarum vix vnum, vel alterum discursum rectum efformare, sed quàm plura, quantumuis polleat ingenio, repetitione terminorum inuoluere, & implicare.

QUARTA CONCLUSIO: Non potest aliqua scientia moraliter loquendo secundum omnes sui partes sine Logica habituali acquiri. Ratio est, quia non potest acquiri sine pluribus actibus Logicæ, ex quibus necessariò confurgit habitus, ac proinde habitus Logicæ conueniunt cum actibus aliarum scientiarum medijs actibus Logicæ, à quibus producuntur, quasi quid consequens actus Logicæ, qui aliarum actus antecedunt, & medijs alijs actibus, quos producant tanquam principia mediata, quæ influunt in actus Logicæ immediatè dirigentes aliarum scientiarum actus.

QUINTA CONCLUSIO: Logica actualis requiritur ad facilius, & minori labore, & absque errandi periculo reliquas scientias acquirendas. Probatur conclusio ex tertia iam tradita, quia si moraliter non possunt omnes actus scientiæ acquiri sine actibus Logicæ, certum est actus Logicæ conducere ad aliarum scientiarum actus facilius exercendos.

SEXTA CONCLUSIO: Habitus Logicæ iuuat ad reliquas scientias facilius acquirendas. Probatur hæc conclusio ex proximè præcedenti: actus Logicæ requiruntur ad alias scientias facilius acquirendas: ergo habitus Logicæ, qui facilitatem inducit ad actus Logicæ prærequisitos, medijs his iuuabit ad illas scientias acquirendas.



CONTROVERSIA III.

De Natura universalis.



LVRA, quæ non pauci in hoc loco intempestiue tractant, supponenda sunt, vel legenda Controv. 4. Metaph. vbi per totam latè ago de distinctionum genericibus, & explico quid sit realis distinctio, & distinctio rationis, & quibus entitatibus hæc & illa conueniant.

Definiam ergo omnia, quæ ad præsentem materiā spectant, ex principiis ibi tradendis, quod si tibi videatur necessariò præmittenda ad explicandam Vniuersalis naturam, non tibi difficile erit illorum lectionem præmittere, si adeas Controv. 4. Metaphysicam, quam hoc eodem volumine tibi offero. Ne tamen credas precor, ab illo loco esse extrahenda, & ad præsentem transferenda, quia necessaria sunt ad intelligentiam eorum, de quibus in præsentibus sumus acturi, nihil enim proprius sibi vendicat Metaphysica, quàm quæstiones de distinctionum genericibus, & prædicatis, in quibus singulæ distinctiones repertantur, & si omnia, quæ ad perfectam intelligentiam eorum, de quibus tractat Logica essent præmittenda, necessariò Metaphysica tota Logicam præiret. Posses forsan damnare me hic agere de natura vniuersalis, cuius essentiam iure optimo Metaphysica speculati debebat. Non inficior vniuersalis naturam à Metaphysica esse inquirendam, verumtamen negabit nemo, nec verbum posse dici de naturis quinque prædicabilium, quæ in Logica necessariò sunt explicandæ, si prius vniuersalis natura nobis non innotescat, quapropter necessarium duxi hanc de vniuersalis natura Controuerfiam præmittere.